

HiT skrift nr 3/2006

Etikette i golf

Halvor Kleppen

Avdeling for allmennvitenskapelige fag (BØ)

**Høgskolen i Telemark
Porsgrunn 2006**

HiT skrift nr 3/2006

ISBN 82-7206-267-4 (trykt)

ISBN 82-7206-268-2 (online)

ISSN 1501-8539 (trykt)

ISSN 1503-3767 (online)

Serietittel: *HiT skrift* eller *HiT Publication*

Høgskolen i Telemark

Postboks 203

3901 Porsgrunn

Telefon 35 57 50 00

Telefaks 35 57 50 01

<http://www.hit.no/>

Trykk: Kopisenteret. HiT-Bø

© Forfatteren/Høgskolen i Telemark

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven, eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorganisasjon for rettighetshavere til åndsverk

HiT-skrift og HiT-notat kan bestilles fra Høgskolen i Telemark, kopisenteret i Bø:

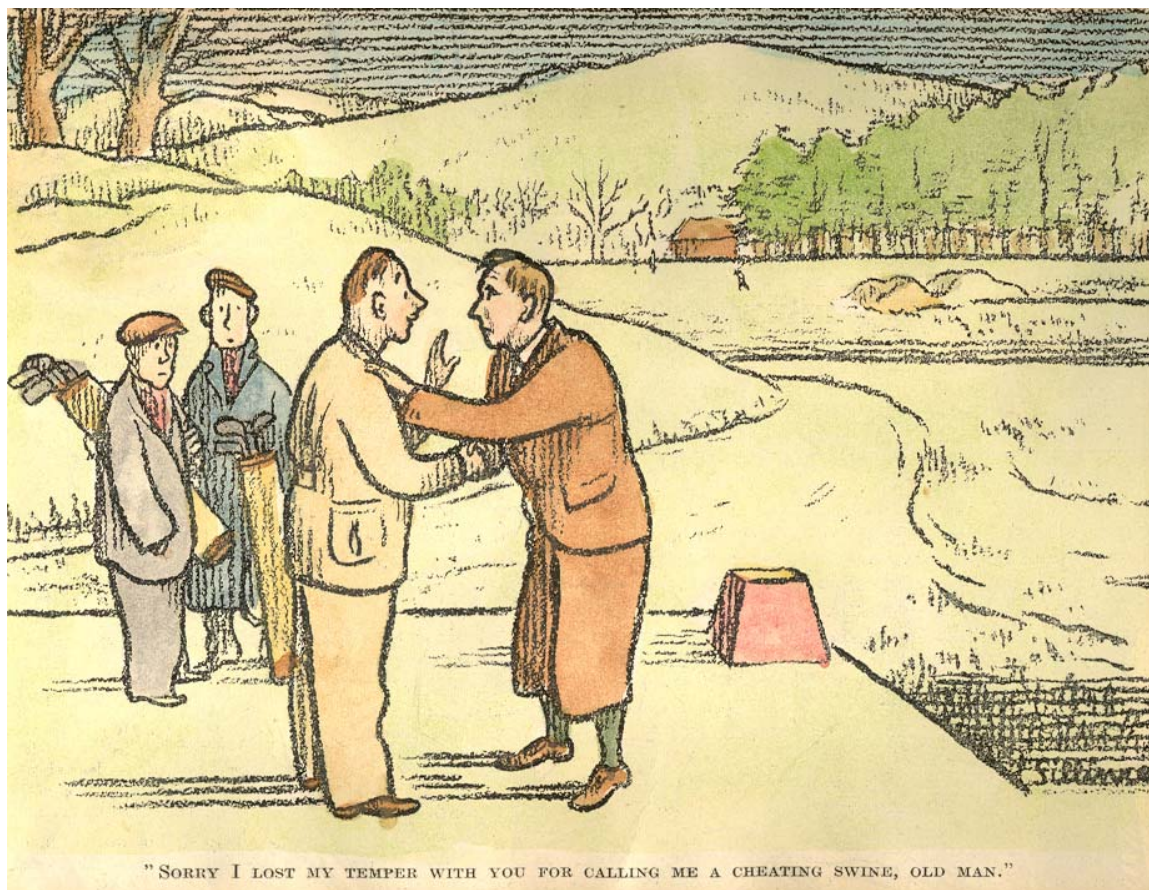
Kopisenter@bo.hit.no, tlf. 35952834 eller på internett: <http://www.hit.no/main/content/view/full/1201>.

For priser se web.

Halvor Kleppen

Etikette i golf

En populærhistorisk studie om golfens særpreg og etikettens posisjon i utviklingen av spillet fra Middelalderen til i dag. Studien forsøker også å vise hvordan golfens etikette oppleves forskjellig i ulike golfmiljø både nasjonalt og internasjonalt.

Kort sammendrag

Golfspillet har til forskjell fra mange andre ballspill, regler for hvordan spillerne og publikum skal oppføre seg. Folk som kommer inn i golfporten første gang vil lett se en sammenheng mellom disse reglene og en snobbete stil. Etter hvert vil de fleste golfspillerne forsvare disse reglene fordi de er en del av spillets karakter. Golf uten etiketteregler er ikke golf og spillet er i dag utenkelig uten disse.

Nyere forskning har kommet til at det er en klar sammenheng mellom Frimurerbevegelsen, dens flamske bakgrunn i Skottland i Middelalderen og den gradvise innføringen av etiketteregler. De flamske innflytterne med røtter blant Korsfarerne slo seg ned i Skottland og mange av dem ble blant de første som organiserte golfklubber, fra 1744.

Som vi har forsøkt vist i denne framstillingen, har etikettereglene blitt viktigere med årene, men ”ånden” i dem er fra golfsportens barndom.

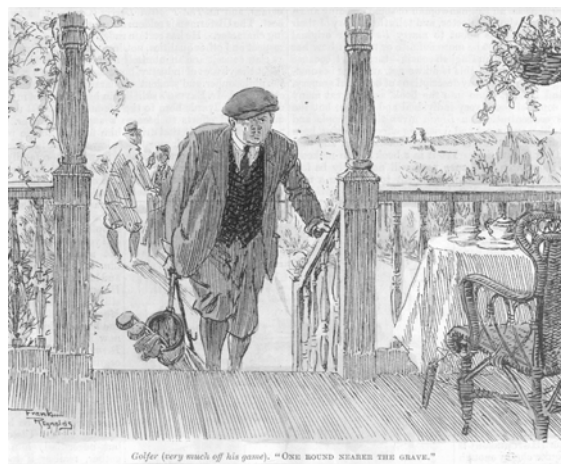
Kort om golf

Golf er den idretten som har vokst mest i omfang i Norge de siste årene. I 1987 var det ca 5700 golfere i Norge, i 2004 er det rundt 120 000 som jevnlig går en golfrunde på en norsk bane.

Golfspillet har utviklet seg over en periode på ca 600 år og vi regner Skottland som "golfspilletets vugge". Dette på tross av at vi finner eldre spor etter lignende ballspill både i Europa og Asia.

Golfspillet går ut på å slå en liten, kompakt golfball (42,67 mm. Diameter, 43,89 gram) i et golfhull med færrest mulige slag. Golf spilles over 18 golfhull men banen kan ha seks, ni eller 18 hull. Golfhullenes lengde avgjør hvor mange slag som kan brukes for å spille hullet til hullets "par". Det er det antall slag en profesjonell spiller ville brukt på hullet. Vi har derfor par-3, par-4 og par-5 hull på alle fullverdige golfbaner.

Spillerne konkurrerer enten i en form for slagspill/medal play der antallet slag er avgjørende, eller i en matchkonkurransse der spillerne spiller i en "duell-form" mann mot mann. Konkurransespektet i golf blir styrket av at det er bygget opp et handikapsystem slik at mindre gode spillere kan konkurrere på like fot med gode spillere. En spiller med 16 i handikap har 16 flere slag å bruke på banen enn en proff som har null i handikap (scratchspiller).

Golf er en sport som krever sterk psyke og evnen til å konsentrere seg under spill.

Spillet er beskrevet og diskutert i tusenvis av bøker over hele verden, og kjennetegnet på en golfer er at hun eller han blir sterkt engasjert i sin idrett. Golf er sterkt vanedannende.

I samspillet med bane og medspillere er det en del golfere som gjør feil, de følger ikke spillets etikette. Det er bakgrunnen for **etiketten i golfspillet** denne studien handler om.

Forord

Dette skriftet er en delrapport i forskningsprosjektet ”Golf og etikette – en studie av manerer og sosial adferd”. Prosjektet er finansiert av Norges Forskningsråd under programmet ”Strategisk høgskoleprogram”.

I rapporten beskriver Halvor Kleppen hvorledes det sosiale fenomenet som i dag betegnes som *golfetikette* har oppstått i samfunn som var ganske forskjellige fra vårt, men som likevel i vår tid preger golfspilleres væremåte i større eller mindre grad. I en lett og underfundig stil gir han oss innblikk i de historiske omstendighetene som både gav oss golfen og etiketten. Vi får vite at golf ble forbudt i Skottland gjennom et kongelig dekret i 1457. Videre blir vi fortalt at det skotske kongehuset i en periode var sterkt påvirket av noblessen fra Flandern og den hoffetikette disse tok med seg. Ifølge Kleppen kom også både korsfarere og frimurere til å spille en viktig rolle for hvorledes etiketten fikk sin utforming innen golfsporten og ført videre lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Nye grupper inntreden i golfen og de konsekvenser dette hadde for etiketten, blir også berørt. Likeledes knyttes utstyr og teknologi til hovedtemaet. Men han peker også på noen paradokser. Tross etikettens vekt på god oppførsel og respekt for andre, har golfsporten diskriminert kvinner og fargete spillere. Gamesmanship, eller evnen til å ”psyke ut” andre spillere, står i sterk kontrast til golfens etiske normer. Gjennom tekst og bilder forteller Kleppen her en interessant og tankevekkende historie som jeg tror både golfspillere, idrettsinteresserte og samfunnsforskere vil ha stor glede av å lese.

Tross den populærvitenskaplige stilen i rapporten, blir leseren fort klar over at det ligger dype og grunnleggende sosiale mekanismer under denne væremåten; mekanismer som også finnes i andre sosiale væremåter. Etikette i form av bl. a. manerer og fremtoning, er elementer ved all sosial atferd. Vi finner den i måten

vi bruker kniv og gaffel på; i hvorledes vi hilser på og tar adjø med mennesker vi møter for første gang; i hvordan vi kler oss om når vi skal på fest; i hvordan vi står i kø utenfor et konsertlokale osv. Dette forskningsprosjektet har fokusert på golf som studieobjekt fordi vi her i en fortettet og avgrenset form kan observere dette sosiale fenomenet.

For å analysere, forstå og forklare denne væremåten har vi lagt til grunn noen sentrale sosiologiske teorier. De utgjør først og fremst det sentrale teoretiske grunnlaget for de mer empiriske studiene som inngår i prosjektet, men de danner også et viktig bakteppe for Kleppens historiske studie. Teoriene skal derfor kort omtales her. Vi har f. eks. tatt utgangspunkt i at manerer og fremtoning, som en del av vår sosiale adferd, preges av samfunnets endringsprosesser, eller det Norbert Elias kalte sivilisasjonsprosessen. Den sosiale orden, som tidligere ble opprettholdt gjennom ytre krefter som makt og straff, er etter hvert blitt erstattet av en indre selvkontroll. Det enkelte individ må justere sin egen adferd til andres. Dette skjer både bevisst og ubevisst. Det siste ofte i form av følelser. Om grenser for det sosialt akseptable blir overtrådt, blir følelser som skam, forlegenhet og skyld utløst hos ”synderen”. Dette får sannsynligvis vedkommende til ikke å overtre grensene en gang til. Å bli korrigert av medspillere for å glemme et slag, gjør de fleste flau, og mer skjerpet i resten av golfklubben. Dette er kun et eksempel på hvorledes etiketten har sammenheng med den samfunnsmessige individualiseringen av sosial kontroll. Kommende studier vil undersøke dette grundigere.

En del av det teoretiske bakteppet er også at vi gjennom fremtoning og manerer forsøker å kontrollere andres inntrykk av oss når vi forsøker å presentere oss selv til daglig, slik Erwin Goffmann formulerte det i flere av sine bøker. Å kontrollere det inntrykk vi ønsker å gi av oss selv overfor andre, er en viktig sosial mekanisme. Gjennom språk, gester, klesdrakt, holdninger, symbolbruk

osv. prøver vi å framstille oss på bestemte måter i vår omgang med andre. Vi kan tolke golfens vekt på høflighet og kleskode i dette perspektivet. Vi presenterer oss og håndhilser på dem vi skal spille sammen med på første utslag. Når runden er ferdig, takker vi for runden med å løfte på capsen og rekke fram hånden. Alle spillerne er med stor sannsynlighet iført skjorte med krage og bomullsbukse eller shorts. Som vi skal vise i en annen rapport, synes de fleste dette er viktig for spilleopplevelsen. De fleste vil unngå å skape dårlig stemning og ødelegge spillet for medspillere og seg selv. Dette peker i retning av hvorledes vi kan forstå etikettens funksjon i både golf og andre sosiale sammenhenger. Når vi mister kontrollen over hvordan vi ønsker andre skal se på oss, f. eks. hvis vi bryter etiketten i den aktuelle sosiale situasjon, føler vi ofte skam og skyld og selvoppfatningen trues. Følelser synes å ha en sentral posisjon i etiketten. Vi vil i dette prosjektet forsøke å koble følelser og etikette for bedre å forstå etikettens funksjon i golf spesielt og samfunnet generelt, nemlig som en mekanisme for følelseskontroll.

Golf er ofte blitt karakterisert som snobbete. Og det er ikke til å underslå at golf historisk har vært en idrett for de høyere sosiale lag. Bourdieu er den sosiologen som i første rekke har koblet vår smak og våre interesser til sosial klasse. Disse tendensene er kroppsliggjort, de er knyttet til det som Bourdieu kaller habitus. Gjennom sosialiseringen blir forutsetningene for vår smak og våre interesser skapt som en form for ubevisst seleksjonsmekanisme. Nærmest deterministisk velger f. eks. arbeiderklassen andre idretter enn overklassen. Fremtoning og manerer blir på samme måte en del av vår klassesdefinerte habitus; en habitus vi også bruker for å vise hvilke gruppe vi tilhører. Når golfspillet i nyere tid har inkludert flere grupper spillere, også fra lavere lag i befolkningen, må vi kanskje forvente å finne at etiketten ikke etterleves like godt i alle grupper og at dette skaper visse gnisninger på banen?

Uansett hvilke aspekt ved golf og etikette vi fokuserer på, vil vi se at fremtoning og manerer viser tilbake til tidligere fremtoning og manerer og framover til det samme, samtidig som det henvises til noe annet; noe større som disse forholdene er en del av. Vi vil hevde at golfetiketten og all fremtoning og alle manerer i sammenheng med dette, inngår som sentrale elementer i golf som et sosialt system. Etiketten er å betrakte som en struktur av sosiale forventninger, produsert og vedlikeholdt gjennom kommunikasjon. Disse forventningene kan vi innfri eller avvise, forsterke eller modifisere, med de konsekvenser det har for golfens videre utvikling. Dette skal vi utdype i de kommende rapportene. Leseren bør se Kleppens viktige bidrag i denne faglige sammenheng.

Jan Ove Tangen
prosjektleder

Innhold:

Innledning	1
Fotball og golf	
Handling og holdning	
Hvorfor etikette?	5
Snobberi eller særpreg?	
Utviklingen i Norge	
Saklige skotter	
Etikette og publikum	
Verdighet og etikette	
Penicks vinnertype	
Etikette på norsk	13
Spilletts ånd	
Sikkerhet	
Hensyn til andre spillere	
Spillehastighet	
Fortrinnsrett på banen	
Omsorg for banen	
Konklusjon, straff for brudd	
Den historiske bakgrunnen	17
Kongelig forbud	
Golf i bybildet	
Skottenes eget ballspill	
Påvirkningen fra Flandern	
Den nye adelen fra Flandern	
Kongelig golf	
Felles konge med England	
Korsfarere og frimurere	
Selskap, ikke klubber	
Overgangen til golfklubber	
De lukkede selskap	
Frimurerne brenner sine spor	
Flere klubber mistet sine protokoller	
Verdens eldste golfklubb?	
De første reglene	
Fortjent honnør?	
Hamiltons innvendinger	
St. Andrews	
The Royal & Ancient Golf Club of St. Andrews	

Den store forandringen
De ulike nye klubbene
De gamle klubbene med høy prestisje
De nye middelklasseklubbene
De åpne golfklubbene
Bråkete publikum

Etikette.	45
Hva etikette betyr.	
Hutchinson om etikette	
De profesjonelle spillernes syn på etikette	
”Etiquette of Golf”, 1896.	
Det nye utstyret	
Nytt utstyr, nye regler	
Etikette 1937	
Golfetikette i USA	55
Starten i eplehagen	
Et trist paradoks	
Golfbil og etikette	
Skikk og bruk i countryklubben	
Veien til medlemskap	
Framferd og image	
Kvinner og golf	64
Gamesmanship- det andre paradoks	66
Golf uten etikette	69
Litteratur	70

Innledning

Golfspillet har som sitt fremste særpreg at spilleren er sin egen dommer. Ærlighet og hensynsfullhet er de egenskapene hos medspilleren som blir satt høyest for at spillet skal være vellykket for de som spiller sammen. Brudd på denne etiske kodeks blir sett på som brudd på spillets uskrevne regler.

I golfens historie har disse bruddene på golfens etikette ført til alt fra tap av vennskap til tap av ære. Det finnes historier fra Middelalderen til i dag som forteller om hvordan spillere som er tatt i fusk har blitt utstøtt av golfsporten for alltid. Enda flere historier finnes det om spillere som på grunn av sin mangel på etikette har blitt utvist av banen og kastet ut av golfklubben.

I 1994 vakte en rettsak i Storbritannia berettiget oppsikt. Golfspilleren John Buckingham anla sak mot to medspillere fordi de hadde beskyldt ham for å fuske. For å vinne tilbake sin tapte verdighet, kostet Buckingham på seg rettsaken for å renske navn og ære. Det ble dårlig med begge deler, for Buckingham tapte rettsaken og ble ribbet for alt, også medlemskapet i golfklubben.

Det som gjør at presumptivt fornuftige mennesker går langt og lenger enn reglene for å fuske og forbedre resultatet på golfbanen, ligger i ønsket om å sikre scoren ved å kontrollere de usikre faktorene som golfen er full av. Selv om en profesjonell spiller kan plassere 100 baller innenfor en tre-meters sirkel ved 150-meters-merket på et treningsfelt, kan han eller hun ikke forutsi resultatet på neste runde. Hvor ofte ser vi ikke fra golfturneringer en rasende spiller som etter utslaget snur seg mot

publikum etter å ha blitt forstyrret? Tap av slag treffer den profesjonelle like hardt som amatører og hvem er det da som greier å beholde verdigheten i pakt med etikettereglene, når publikum har ødelagt for spillet?

“In golf, customs of etiquette and decorum are just as important as rules governing play. It is appropriate for spectators to applaud successful strokes in proportion to difficulty, but excessive demonstrations by his player or partisans are not proper because of the possible effect on the other competitors.”

Bobby Jones` formaning i brosjyren for publikum til US Masters på Augusta National.. (Pennick, s. 20)

For å forstå golfens særpreg og betydningen av etiketteregler som regulerer oppførselen på banen, er det godt å lene seg mot dem som beskrev tradisjonen for hundre år siden. I 1908 var det canadieren Arnold Haultain som så bakover og forsøkte å forstå det fasinende golfspillet:

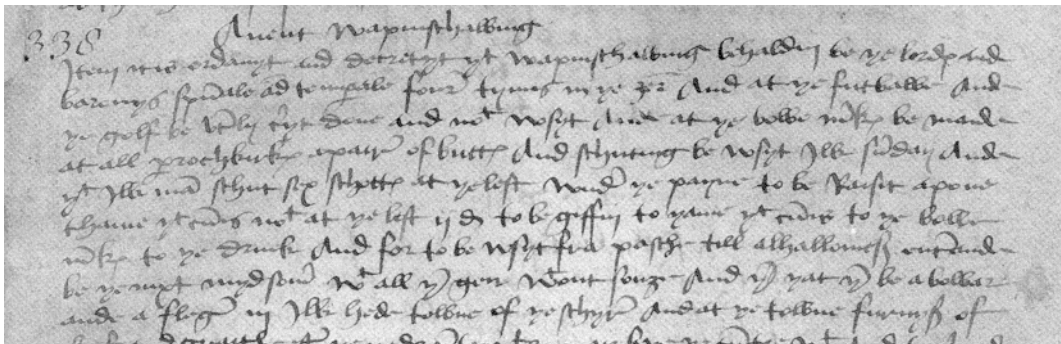
”Perhaps one of the profoundest secrets of the profound fascination exercised by golf lies in this, that, in spite of the fact that no one may thwart, oppose or impede, there is no golfer living who could with surety assert that he will positively always do any particular hole in any particular number of strokes. Therein lies the irony of golf.

The planets move in orbits exact as mathematics itself. The great balls of the universe are holed-out year by year with a precision which mocks our finest tools. Predict we can to the fraction of a second when Venus will approach the rim of the Sun, or Luna fall into the shadow of the

Earth. But man, the master-mechanic of this terrestrial globe, versed in all the laws of parabola and ellipse, can no more govern the flight of his pigmy gutty than he can govern the flight of the summer swallow.”

(Haultain, s. 104)

Fotball og golf

Den eldste skriftlige kilden om golf er et kongelig dekret fra 1457. Da ble både *Gowff and futeball* forbudt i Skottland. De to idrettene var like populære og begge tok vekk interessen for bueskyting som var en viktig del av nærforsvaret i den vedvarende konflikten med England. Den historiske likheten mellom de to ballspillene er spennende, men reglene setter forskjellige krav til spillerne.

Forskjellen mellom golf og fotball er åpenbar. Fotballspillet er en lagidrett der spillerne går så langt som mulig i å dra i skjorter og å ”filme” seg til fordeler. Nesten alt er ”tillatt”, bare dommeren ikke ser det. Holdningen i fotball er ofte slik at ”... det gikk bra, jeg hørte ikke fløyta!”

Handling og holdning

I golfspillet skal spilleren selv varsle om egne brudd på reglene og selvgi seg den straff som forseelsen betinger etter regelboka. Har spilleren

brutt reglene uten at andre har sett det, skal hun/han selv påkalle markøren eller medspilleren for å tildele seg selv straff som skal føres som slag på scorekortet. Dette er ikke GOD etikette men VANLIG etikette. Å unnlate å gjøre det, er fusk.

Mens golfreglene tar stilling til HANDLINGEN, handler de skrevne og uskrevne etikettereglene om HOLDNINGEN. For å pådra seg straff for handlinger gjort på golfbanen, som bare spilleren selv har registrert, kreves det en karakter og holdning som gjør spilleren til en ”ekte golfer”. I den historiske gjennomgangen av golfspillet er det derfor interessant å finne ut NÅR, HVOR og HVORFOR disse holdningene kom inn og utviklet golfspillet fra en lek med kulerunde gjenstander til en av verdens mest utbredte idretter.

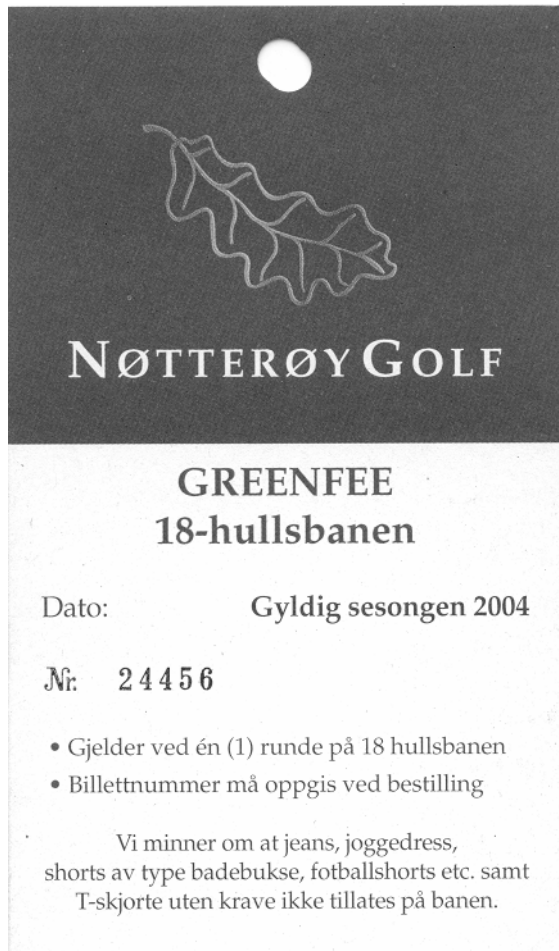
Hvorfor etikette?

Golfetikette dreier seg også om hensynsfullhet, sikkerhet og banepfleie. Golf er en konsentrasjonsidrett som betinger at medspillerne tar nødvendig hensyn til hverandre. Å forstyrre noen i oppstillingen eller golfsvingen, er et alvorlig etikettebrudd. En golfspiller skal være hjelpsom og se etter makkerens ball og lete når det er nødvendig. Et av golfens mange paradokser er, at det å forsøke å få medspilleren ut av balanse i matchplay, blir sett på som en dyd. Under tittelen GAMESMANSHIP behandler vi dette et annet sted i denne framstillingen, men en utenforstående vil med rette hevde at dette må være eklatante brudd på etikettereglene.

En golfsving med en jernkølle kan være livsfarlig dersom en medspiller står i veien. Det forekommer dessuten dødsfall hvert år ved at noen blir truffet av en golfball. Etikettereglene skal hindre at slike uhell skjer. Grøntkort-opplæringen i Sverige og Norge har fått internasjonal anerkjennelse som tiltak for å øke sikkerheten i golfspillet. Både i den teoretiske og den praktiske delen av undervisningen blir det lagt stor vekt på sikkerhet.

Vedlikeholdet av golfbanen avhenger i stor grad av spillerne reparerer nedslagsmerker, legger tilbake oppslått torv og ikke ødlegger det sårbare områdene med traller og golfbil. Dette er i liten grad behandlet i golfreglene, men et av hovedpunktene i både skrevne og uskrevne etiketteregler. Mange golfbaner har skilt som minner spillerne om banepfleien.

Snobberi eller særpreg

Golfens kodeks for bekledning er forskjellig fra land til land, og hver klubb har egne etiketteregler om bekledning på banen. En country-klubb i USA forlanger skjorte med krage og lange shorts maksimum fire tommer over kneet. På en sekshullsbane på Vestlandet kan du spille i t-skjorte og olabukse, uten at noen hever øyebrynet. På greenfeebilletten til Miklagard, Oslo Golfklubb, Nøtterøy og Kragerø, står det svart på hvitt hvilke klær som er akseptert og

hvilke som ikke er det.

Grensen mellom snobberi og særpreg oppfattes tilsvarende forskjellig. En nybegynner i en golfklubb i Norge, oppfatter nok i starten av "golfkarrieren" etikettereglene som en levning fra en gammel tid og med en undertone av gammelt snobberi i seg. Det tar likevel sjelden lang tid før spilleren finner ut at etikettereglene er med og styrker golfspillet karakter. Sjarmen i golfspillet ligger i denne "karakteren" og uten den blir spillet meningsløst.

Blir vekten i opplæringen lagt på hensynsfullhet, sikkerhet og banepleie, tar det aldri lang tid før nybegynneren innser at "slik må det være".

Utviklingen i Norge

I Norge må vi ha forståelse for at den sterke veksten i spillet, har ført til store forandringer på kort tid. I 1987 var det 5700 golfspillere i Norge. I 2004 var det 115 000. På de første 62 årene golfspillet eksisterte i Norge, var dette en lukket idrett bak gjerdene til en håndfull golfklubber.

Idretten var eksklusiv og stort sett et fenomen begrenset til overklassen i de største byene. Omverdenen så inn over gjerdet til golfbanen og oppfattet spillet som ekskluderende og snobbete.

Mange har sett det som et mål å gjøre golfspillet i Norge til en folkesport. Den eksplosive utviklingen fra 1987 til i dag har vært utfordrende både for Norges Golfforbund og de over hundre nye klubbene. Det har vært en stor utfordring å få nye spillere til å ta opp i seg "golfens karakter" og sørge for at alle gjennom opplæring har forstått at golfens etikette er et etisk rammeverk som er nødvendig for at spillet skal beholde sin karakter.

Saklige skotter

Den historiske bakgrunnen for golfspillet finner vi i Skottland. Der er etikette en "medfødt" kvalitet i spillet. Ingen ser etikettereglene som del av et snobberi. Golf er en folkesport og alle som spiller legger like stor vekt på å oppføre seg som "gentlemen". Selv publikum i en golfturnering i Skottland oppfører seg etter etikettereglene.

Norsk publikum får alltid ros for sin saklighet på en skiarena. Nordmenn "kan ski" og verdsetter kvalitet i skisporten. Vi jublet, i alle fall utvendig, for prestasjonen da Italia slo Norge på målstreken i skistafetten for herrer på Lillehammer i 1994. Dette kjennetegner også publikum på store golfturneringer i Skottland. Skottene "kan golf" og jubler for

prestasjonene. Amerikaneren Bobby Jones ble æresborger i St. Andrews og har fått et hull oppkalt etter seg på the Old Course. Den hederen har bare skottenes egen legende Tom Morris fått før ham.

Etikette og publikum

Etter Ryder Cup på Brooklinebanen ved Boston i 1999, ble de amerikanske spillerne og publikum sterkt kritisert for det skotske aviser kalte "hooliganism" på golfbanen. Europeiske spillere ble antastet med vulgære tilrop under spillet og en del av de amerikanske spillerne oppmuntret publikum med å "pumpe opp" stemningen med nevene. Den golfinteresserte delen av Europa raste over dette grove bruddet på golfens etikette, og episoden har blitt behandlet i tusenvis av artikler og mange bøker etterpå.

De fleste hevdet at dette var et brudd på golfens mange-hundre-år-lange tradisjon som en sport for "gentlemen" og at hendelsene på Brookline var et golfhistorisk skille i adferd. Nå ville golfspillet miste sitt særpreg,

siden ”vulgære elementer” hadde sluppet innenfor gjerdene, ble det hevdet.

Fra St. Andrews var det en som protesterte. Golfhistorikeren David Joy visste bedre. Han hadde skrevet boken om legenden Tom Morris (1821-1908) og hadde satt seg inn i forholdene rundt turneringene til de første profesjonelle spillerne. ”Det var verre før,” sa David Joy. ”Mye verre!”

I *The Mail on Sunday* to uker etter Ryder Cup fortalte Joy om hvor heftig og direkte truende stemningen kunne være på golfbanen 150 år tidligere: Golfmatchene mellom St. Andrews og North Berwick var som en kamp mellom stammer, fortalte David Joy.

Det var en aggressiv, truende tone fra hjemmepublikum. E gang Tom Morris spilte mot Willie Park i Musselburgh, gikk Morris av banen og inn i Mrs. Foreman’s Pub ved siden av hull åtte. De spilte om 100 pund, en stor pott penger, og det var mange veddemål blant publikum om hvem som skulle vinne. Tom Morris nektet å komme ut av puben før arrangørene hadde fått kontroll på publikum. Dette var i 1850 og 25 år senere, da han spilte med sønnen Tom jr. mot brødrene Park og brødrene Dunn, var det enda verre.

David Joy forteller at dette er historier som dagens prektige tradisjonister ikke liker å høre. Folk ønsker seg en romantisk versjon av historien om etikette. De ønsker seg en historisk verdighet over spillet som aldri har eksistert. Det er klart at hendelsene på Brookline var lite hyggelige, men farlig var det aldri. Tom Morris opplevde at folk ropte i baksvingen hans og James Braid var livredd under the Open i 1910 når publikum presset seg innpå ham, sier David Joy til avisen.

Det historikeren Joy ønsker å formidle, er at brudd på etikettereglene var et større problem før. Han ønsker å fortelle at bruddene på etikette ble

tatt alvorlig av samtiden, men at etikettereglene har blitt styrket kraftig de siste hundre årene.

Verdighet og etikette

De profesjonelle spillerne er bedre rollemodeller enn mange amatører. Historien er full av beretninger om spillere som har ”påkalt” seg selv straffeslag, slag som sin tur har tatt fra dem seieren i turneringen.

Bobby Jones ledet US Open helt til han ved et uhell kom nær ballen så den flyttet seg noen millimeter. Ingen i hele

verden så hendelsen men Jones påkalte makker, la straffeslag til scoren og mistet ledelsen i konkurransen. I omspillet tapte han US Open. På spørsmål om hvorfor han ga seg selv straffeslag når ingen så det, svarte han enkelt: ”Det er bare en måte å spille golf på.” Han avviste all smigrende ros med følgende berømte setning: ”You might as well praise a man for not robbing a bank!”

Jack Nicklaus ble som liten gutt oppdratt i etikette av faren sin Charlie. Faren fortalte at hver gang spillet gikk ham imot og en annen vant skulle han se vinneren i øynene, gratulere ham og **mene det**.

I Ryder Cup i 1969 viste Nicklaus sin grenseløse generøsitet mot Europas Tony Jacklin på Royal Birkdale. Mellom 1947 og 1983 vant Europa Ryder Cup bare i 1957 så det var sensasjon i luften da hele konkurransen hvilte på singlematchen mellom Jack Nicklaus og Tony Jacklin søndag ettermiddag. Jacklin spilte opp mot det beste i hele sin karriere. Matchen og Ryder Cup var uavgjort da de kom til greenen på det siste hullet. Nicklaus satte en putt på nesten halvannen meter for birdie, og det umenneskelige presset var over på Jacklin som måtte sette en metersputt for deling av hele konkurransen. Som en annen på Europalaget sa det: *"Det finnes ikke noe vanskeligere slag i golf enn en metersputt under umenneskelig press."*

Tony Jacklin rakk aldri å bekymre seg. Jack Nicklaus plukket opp markøren hans og sa: *"I know you won't miss that put, Tony, so I am not giving you the opportunity."*

Penicks vinnertype

Harvey Penick ble berømt da han over 90 år gammel ga ut sine tanker om golfspillet i *"Harvey Penick's Little Red Book"*. Boken er den mest solgte idrettsbok i historien og oppfølgeren *"And If You Play Golf, You Are My Friend"* (1993) gikk nesten like bra. I en av artiklene sine skrev han om ære, verdighet og golf. *"Golf is a game of honour. If you are playing any other way, you are not getting the fullest satisfaction from it. Observing the customs of honor should be so deeply ingrained that it never occurs to you to play dishonourably"*. (Penick, s. 172)

Penick forteller om da hans gamle elev, Tom Kite, spilte i the Kemper Open i 1993. Dette var en viktig turnering for Kite for det var den første etter at han hadde vært skadet en lang periode. Kite ledet turneringen og gikk på sisterunden sammen med nummer to, Grant Waite fra New Zealand. Ikke langt fra greenen tok Waite en fri dropp fra GUR. I oppstillingen sto han med ene benet innenfor de blå GUR-merkene. Mange spillere ville oversett det og latt Waite "ta straffen" etterpå. Ikke Tom Kite. Han ropte over til Waite: "Vi vil ikke ha noen straffeslag her!", Waite flyttet seg og spilte videre.

Dersom Waite hadde slått der han sto, ville han fått to straffeslag og gitt Tom Kite en ledelse på tre slag. Nå vant Grant Waite med et slag i stedet etter å ha tatt inn på Kite resten av runden. Tom Kite ble nummer to. Med straffeslag til Waite hadde Kite vunnet

"I think I am more proud of Tommy for that tournament than I am for his US Open victory. An Open champion is a winner on the golf course. A person of honor is a winner everywhere." , skrev Harvey Penick.
(Penick, s. 173)

Etikette på norsk

Golfreglene i Norge er reglene fra the Royal & Ancient Golf Club of St. Andrews oversatt til norsk. Først i den norske regelboken står det to sider om etikette - *oppførsel på banen*, som åpner med at ”*det overordnede prinsipp er at det alltid skal vises hensyn til andre på banen.*” Her følger de etikettereglene norske nybegynnere møter ved grøntkort-kurs og som de fleste golfere burde starte et nytt golfår med å lese. Reglene er hentet fra utgave nr. 30, pr. 1/1-2004:

Spilletts ånd

Til forskjell fra mange sportsgrener, spilles golf for det meste uten overoppsyn av en dommer. Spillet avhenger av den enkeltes redelighet til å vise hensyn til andre spillere og å overholde golfreglene. Alle spillere bør oppføre seg på en disiplinert måte, alltid vise høflighet og en god sportsånd, uten hensyn til hvor konkurranseinnstilt de måtte være. Det er ånden i golfspillet.

Sikkerhet

Spillere bør forsikre seg om at ingen står nær ved eller på et sted hvor det er fare for å bli truffet av køllen, ballen eller av steiner, grus, kvister eller lignende når de slår et slag eller tar en treningssving.

Ingen bør spille før spillerne foran er utenfor rekkevidde.

Spillere bør alltid varsle banearbeidere i nærheten eller foran når de skal slå et slag som kan utsette dem for fare.

Hvis en spiller slår en ball i en retning hvor det er fare for å treffe noen, bør han umiddelbart rope ut en advarsel. Det tradisjonelle ordet for en advarsel i en slik situasjon er ”fore”.

Hensyn til andre spillere

Spillere bør alltid vise omtanke for andre spillere på banen og bør ikke forstyrre deres spill med å bevege seg, snakke eller lage unødvendige lyder.

Spillere bør forsikre seg om at elektronisk utstyr som tas med på banen ikke forstyrrer andre spillere.

På utslagsstedet bør en spiller ikke pegge opp sin ball før det er hans tur til å slå.

Spillere bør ikke stå nær opp til eller direkte bak ballen, eller direkte bak hullet, når en spiller er i ferd med å slå.

På puttinggreenen bør spillere ikke stå på en annen spillers puyttelinje, eller når han slår et slag, kaste skygge over hans puttelinje.

Spillere bør bli værende på eller nær puttinggreenen til de andre spillerne i gruppen har hullet ut.

I slagspill bør en spiller som fungerer som markør, hvis det er nødvendig, på vei til neste utslagssted sjekke scoren med spilleren det angår og notere den.

Spillehastighet

Spillere bør spille med god hastighet. Komiteen kan fastsette retningslinjer for spillehastighet som alle spillere bør følge.

Det er en gruppes ansvar å holde følge med gruppen foran. Hvis den ligger et helt hull etter og den sinker gruppen bak, bør den invitere gruppen bak til å gå igjennom uten hensyn til hvor mange spillere som er i den gruppen.

Spillere bør være klare til å spille så snart det er deres tur til å slå. Ved spill på eller nær puttinggreenen, bør de sette bager eller traller på en slik plass at det muliggjør en rask forflytning fra greenen mot neste

utslagssted. Når et hull er ferdigspilt, bør spillerne øyeblikkelig forlate puttinggreenen.

Hvis en spiller tror at hans ball kan være mistet utenfor et vannhinder eller er utenfor banen, bør han for å spare tid spille en provisorisk ball. Spillere som leter etter en ball bør signalisere til spillerne i gruppen bak at de skal spille igjennom så snart det blir tydelig at ballen ikke lett kan finnes. De skal ikke lete i fem minutter før de gjør dette. Når de har tillatt gruppen bak å gå igjennom, bør de ikke fortsette spillet før den passerende gruppen er utenfor rekkevidde.

Fortrinnsrett på banen

Unntatt hvis annet er bestemt av komiteen, bestemmes fortrinnsrett på banen av en gruppes spillehastighet. Alle grupper som spiller en hel runde har rett til å passere en gruppe som spiller en kortere runde.

Omsorg for banen

Før spillere forlater en bunker, bør de omhyggelig fylle igjen og glatte over alle hull og fotspor de har laget og alle andre hull og fotspor laget av andre. Hvis en rive er i rimelig nærhet av bunkeren, bør riven brukes til dette formål.

Spillere bør omhyggelig reparere all oppslått torv forårsaket av dem og all skade på puttinggreenen gjort av nedslaget av en ball (enten det er gjort av spilleren selv eller ikke). Når hullet er ferdigspilt av alle spillere i gruppen, bør skade på puttinggreenen forårsaket av golfsko repareres. Spillere bør unngå å forårsake skade på banen ved å slå opp torv ved treningssvinger eller ved å slå køllen i bakken, enten i sinne eller av hvilken som helst annen grunn.

Spillere bør forsikre seg om at de ikke gjør skade på puttinggreenen når bager eller flaggstangen legges ned.

For å unngå skade på hullet, bør spillere og caddier ikke stå for nær hullet og bør være forsiktige under håndteringen av flaggstangen og når en ball tas opp fra hullet. Hodet på en kølle bør ikke brukes når en ball tas opp fra hullet.

Spillere bør ikke lene seg på køllen når de er på puttinggreenen, spesielt ikke når ballen tas opp fra hullet.

Flaggstangen bør settes skikkelig tilbake i hullet før spillerne forlater putting-greenen

Lokale bestemmelser som regulerer bruk av golfbiler bør følges nøye.

Konklusjon, straff for brudd

Hvis spillerne følger retningslinjene i dette avsnittet vil det gjøre spillet mer hyggelig for alle.

Hvis en spiller til ulempe for andre spillere konsekvent ser bort fra disse retningslinjene under en runde eller over en tidsperiode, anbefales det at komiteen vurderer å iverksette passende disiplinære tiltak overfor spilleren som har forbrutt seg. Slike tiltak kan for eksempel innbefatte forbud mot spill på banen for en tidsperiode eller i et bestemt antall turneringer. Dette anses å være berettiget med tanke på å beskytte interessene til flertallet av golfere som ønsker å spille i overensstemmelse med disse retningslinjene.

ENI tilfelle av alvorlige brudd på etikette, kan komiteen diskvalifisere en spiller etter regel 33-7. Disse etikettereglene bygger i stor grad på den utviklingen og tradisjonen som golfspillet har blitt formet av. Fram til rundt 1870 var det utviklingen av spillet i Skottland som satte standard, deretter ble hele Storbritannia et samlet "golf-rike". Fra 1900 ble USA

raskt en maktfaktor og internasjonal golf er nok mer farget av utviklingen av golfspillet for 25 millioner amerikanere, enn mange norske golfere er klare over.

Den historiske bakgrunnen

Den morsomste teorien om golfsportens "fødsel" er gjeter-teorien. Mellom stranda og de dyrkbare områdene innenfor, på østkysten av Skottland, ligger det skottene kaller links-området. Her vokser det stritt gras opp av det skrinne jordsmonnet i sanden, og i linksområdet kan bare "*kaniner, sauer og profesjonelle golfspillere overleve*", som skottene sier. I dette området gikk gjeterne med sauene og slo småstein med gjeterkjæppene sine. På folkemunne ble det fortalt om hvordan gjeterne slo stein mot alle kanin-hullene som grunnen var full av. Det vi kaller sandbunkre i dag er hull i jordsmonnet gravd ut av sau som søkte ly mot stormen fra Nordsjøen. Den berømte steinbrua på the Old Course i St. Andrews, Swilken Bridge, ble bygd på 1100-tallet for at saueholderne lettere skulle kunne krysse the Swilken Burn. Når gjeterne begynte å slå småstein ned i kaninhullene sier historien ingenting om.

Kongelig forbud

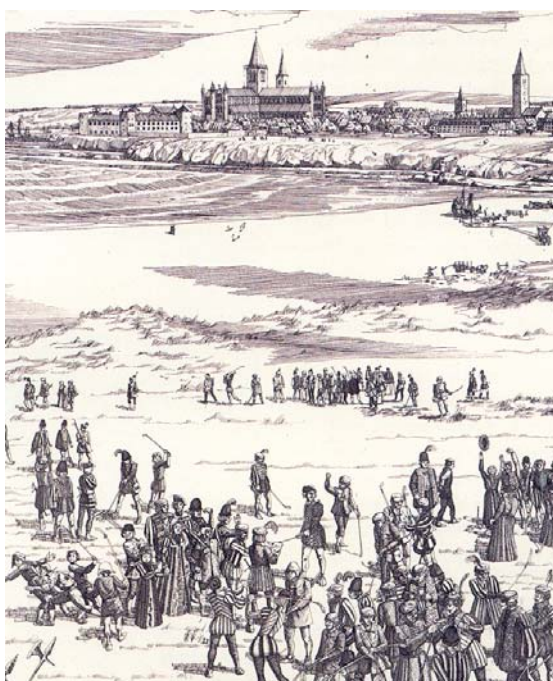
Det kongelige dekretet fra 1457 som forbød fotball og golf i Skottland, er den første skriftlige kilde vi har om golfspillet. Historikerne er enige om at spilleformen for 600 år siden lignet lite på det spillet vi har i dag. Historikeren David Stirk (*Golf, History & Tradition*, s. 9) legger vekt på dagboken til skotten Thomas Kincaid som han skrev i 1687. Der nevnes det for første gang at det dreier seg om "*holing the ball*" og Stirk går så

langt som å si at golfspillet før Kincaids tid ikke kan sammenlignes med golfspillet i dag.

Bortsett fra kvitteringer og regnskapsbøker som forteller om omsetning av baller og køller, er det forunderlig lite skriftlig materiale til å hjelpe oss med tidfestingen og beskrivelsen av opprinnelsen til golfspillet.

Golf i bybildet

Det kongelige forbudet fra 1457, senere bekreftet i 1471 og 1491, viser at spillet var svært populært. Så populært var det, at det tok vekk interessen for bueskyting og dermed var med på å undergrave forsvarsevnen til det skotske hjemmevernet. David Hamilton skriver i *"Early Aberdeen Golf"*, at golf mer var *"a confined, churchyard game possibly played at the Kirk door as a target,"* og at spillet lignet mer på Colf slik det ble spilt i Flandern. Kunstneren Jurek Putter har satt sammen tilgjengelige biter til sitt eget puslespill der hans kunstverk viser golf som et gatespill i St. Andrews i middelalderen. Dette skapte så mye uro i byen, i følge Putter, at det etter hvert flyttet ut på det området som golfbanene ligger på i dag.

De fleste land i verden kan i sin historie vise til et eller annet spill der både en kjepp eller kølle er brukt til å slå til en ball. I Leiv Heggstads *"Ordbok for Gamalnorsk"* fra 1930 står det: *"kolfr: stake, bein stong"*. Fra Kina til Romerriket finnes det kunstverk, dekorasjoner eller

skisser som viser noen som slår til en ball. David Stirk minner om en bok

av Charles Darwin, "*The Zoology of the*

Voyage of HMS Beagle". I boken, som

utkom 1835, er det en tegning av en

søramerikansk gutt som svinger en kølle mot

en ball. En golflærer i dag vil hevde at

baksvingen til gutten er bra selv om grepet er

dårlig, men ingen vil i ramme alvor hevde at

spillet han leker seg med er golf.

Skottenes eget ballspill

Skotske soldater deltok på fransk side i krigen mot kong Henrik 5. og England tidlig på 1400-tallet. 7000 soldater dro mer enn gjerne til Normandie for å slåss mot engelskmennene når den franske kongen ba om assistanse. Historikeren Robert Browning ("*A History of Golf, 1955*", s.12) ser det ikke som usannsynlig at disse skottene lærte om *chole*, *colf* eller *het kolven* på dette felttoget.

I påska 1421 hadde de skotske soldatene slått seg ned ved landsbyen Le Lude, utenfor byen Bauge der den engelske kongebroren Thomas, hertug av Clarence, hadde hovedsete. Som det høver seg mellom kristne krigere ble det innført våpenstillstand før den tilstundende påskehøytiden, og skottene fordrev tiden med noen morsomme ballspill utenfor byen. Spillet førte dem over et jorde og ned til en elv, hvor de oppdaget horder med engelske soldater i full gang med å bryte helligdagsfreden og forberede et felttog mot skottene.

Skottene rakk tilbake og fikk alarmert hærledelsen og engelskmennene led et pinlig og blodig nederlag. For golfhistorikeren Robert Browning er det ballspillet som førte skottene ut på jordet som interesserer:

”It is conceivable that the little party which wandered out towards Bauge were playing golf, but there is no proof of that. Some form of cross-country ball game, however, it must have been, and I think the best guess is that the Scots had taken up the game of “chole”. If they learned it in this campaign, brought it back to Scotland and transformed it into golf, the dates would fit. The “chole” of 1421 might easily have developed into golf in time to become widely popular by 1457.”(Browning, s.13)

Påvirkningen fra Flandern

Forskeren Mrs. Beryl Platts har studert heraldiske symboler i Skottland. I *”Scottish Hazard vol II”* fra 1990, dokumenterer hun gjennom studiene av familieskjold hvordan familier fra Flandern ”invaderte” Skottland. Platts går tilbake til 1066 og slaget ved Hastings og viser hvordan heraldiske symboler var noe mer en et kjennemerke på flagg i krig. De fortalte om inngifte og familietilknytning, og noblessen i Flandern hadde full oversikt over blodsband så fort et familiesymbol ble vist fram. William Erobreren hadde god hjelp av riddere fra Flandern i slaget ved Hastings i 1066. Disiplin og taktisk styrke var kjennetegnet på styrkene fra Flandern, og belønningen var at riddere derfra overtok mange herresete i England som belønning for innsatsen. De anglo-saksiske eierne fikk eiendommen konfiskert og adelen fra Flandern ble sittende på eiendommene der de lekte seg med sitt hockey-lignende spill, chole. I Northumbria, som går inn i Skottland ved Berwick ved elven Tweed, tok William taktiske hensyn. Han gikk forsiktig fram og lot

vikingkongen Waltheof gifte seg med Williams niese Judith. Etter en stund greidde Judith å lyve på mannen sin en svindelhistorie til kongen. Kong William gjorde straks Waltheof et hode kortere. Dette gjorde den flemske Judith til dronning over Northumbria og det er hennes datter, Prinsesse Maud, som indirekte har noe med golfens historie å gjøre. Maud ble gift med kong David av Cumbria og i 1126 ble David konge av Skottland. Sammen med ham og dronning Maud, flyttet store mengder av den flamske adelen i England med til Skottland. Utsiktene for dem i England ble etter hvert dårlige og nærheten til hoffet til en dronning fra Flandern fristet. Derfor fulgte de etter kongeparet i hopetall og kong David tok dem i mot med glede.

Den nye adelen fra Flandern

Den flamske adelen hadde folk fra mange yrker representert og snart hadde familiene glidd inn i skotsk miljø og skotsk dagligliv. De tok over store deler av statsstyringen i Skottland og ble raskt ryggraden i overklassen i landet. Heraldikeren Mrs. Platts har studert familiemerkene og funnet at nesten alle ”store”, adlige skotske familier har en linje tilbake til Flandern. Da kong David skulle utpeke den øverste dommeren (magistrate) i St. Andrews i 1120, hentet han en jurist fra Flandern.

De første familienavn som finnes knyttet til golfens historie er familienavn med rett linje tilbake til familier i Flandern. Når det i tillegg var travel handel mellom Skottland og Holland, viser det at båndene mellom fastlands-Europa og Skottland var sterke.

Vi kan altså med en viss sikkerhet hevde at de ballspill som flamske familier tok med til Skottland, og de ballspill skottene fant ved handel eller hærtokter på kontinentet, ble tatt med hjem og gitt en lokal skotsk

form.

Når ballen for første gang ble puttet i et hull i bakken, vet vi ikke, men det må i alle fall være før Thomas Kincaid fortalte sin dagbok om ”*holing the ball*” i 1687.

Kongelig golf

Kong David av Skottland hentet en hovmester eller ”*steward*” fra Flandern til sitt skotske hoff. Med all hoff-etikette som dronningen og hennes familie dro inn rundt kongen, følte han behov for en veileder i skikk og bruk.

Steward Alan Fitz Flaad hadde det blåeste flamske blodet i årene og hans heraldiske symbol var av ypperste merke. Symbolene i våpenskjoldene bygde på slekten på morssiden og morssiden til Fitz Flaad var av den ”riktige” typen.

Med sin kunnskap om livet ved europeiske hoff, ble Fitz Flaad til uvurderlig støtte for kong David 1. Et par generasjoner senere giftet barnebarnet til Alan Fitz Flaad seg med datteren til kong Robert the Bruce. Deres sønn Robert ble kronet til konge over Skottland da kong David 2. døde, og Skottland hadde igjen en konge med bånd til korsfarere fra Flandern. Dette markerer starten på den flamske Stewart

eller Stuart slekten på den skotske tronen. Framvoksteren for golf i Skottland skyldes i stor grad entusiasmen fra Stuartmonarkene etter fredsavtalen med England i 1501.

Med undertegningen av fredstraktaten i Glasgow ble poenget med bueskyting som del av nærforsvaret borte. Stuartkongen Jakob 1. innførte forbudet og nå var det Jakob 4. som opphevet det og straks begynte å spille selv. Vi vet det, fordi kongens regnskap for 1503 viser utgifter til kjøp av både køller og baller. Dronning Maria Stuart ble dømt til døden for drapet på sin ektemann i 1586. I domspremissene het det i skjerpene retning at hun hadde spilt golf allerede dagen etter drapet. (Browning, s. 3)

Felles konge med England

Hundre år etter Jakob 1., var det Jakob 6. som besteg tronen i Skottland og han ble samtidig Kong Jakob 1. av England. Det første han gjorde i 1603, var å utnevne William Mayne fra Edinburgh som kongelig køllemaker. Med kongen som pådriver, tok flere og flere ved hoffet opp golfspillet, men selv i kongelige kretser ble det klaget over at spillet var for dyrt.

I 1721 var kong Charles 1. på golfbanen da han mottok budet om det store opprøret i Irland. 25 år senere måtte den siste av de golfspillende Stuartene, prins Charles Edward Stuart, rømme landet etter nederlaget ved slaget i Culloden 1745. Dermed hadde kongefamilien, som hadde betydd så mye for golfen, forlatt landet, men innflytelsen fra familiene som var innvandret fra Flandern til hoffet rundt kongen like sterk. Disse familiene ble ledere i den skotske frimurerbevegelsen, og nøkkelpersoner i den første organiseringen av ”*golfing societies*”,

golfsekskap. Nøkkelen til å forstå utviklingen av etikette i golf, ligger nettopp i det tette forholdet mellom familiene fra Flandern, frimureri og golf de første formende årene for organiseringen av sporten.

”.. despite the diluting effect on blood lineage, there is a remarkable connecting thread between golf, the Scots families of Flemish origin and Freemasonry.”

David Stirk, ”Golf, History & Tradition”, s. 34.

Korsfarere og frimurere

Fra 1450 var golfspillet en del av vanlige folks hverdag. På et tidspunkt på 15- og 1600-tallet, tok Kongens hoff og overklassen over. Spillet ble flyttet fra byen og ut på linksområdet mellom stranden og de dyrkbare områdene innenfor. Ball- og køllemakerne ble en akseptert håndversgruppe som kunne ta seg betalt for sine tjenester. For dem som ikke kunne lage utstyret selv ble golfspillet rett og slett for dyrt.

Golfspillet endret karakter da menn med penger overtok. Dette var menn som kom fra de ”beste” skotske familiene og som i stor grad hadde symboler i familieskjoldet som fortalte om slektskap i Flandern. Ridderne fra Flandern hadde tidligere vært en viktig del av Korsfarerne, men etter at Korstogene ble forbudt av Paven i 1312, laget de hemmelige fellesskap som dannet grunnlaget for Frimurerbevegelsen i Skottland. Det andre kjennetegnet ved forandringen var at de velstående kjøpte både utstyr og tjenester. Når golfbanen var lurvete, leide de folk til å pusse og stelle, og de voksende klubbhusene ansatte stadig flere folk til å yte medlemmene eksklusiv service.

I boken *"The Temple and the Lodge"* fra 1989, beskriver forfatterne Michael Baigent og Richard Leigh hvordan korsfarer-ridderne fra Flandern søkte seg til Skottland der de var skjermet av den skotske kongen. I ly av kongehuset bygde de *"The Scottish Guard"*, elitesoldater som i kraft av dyktighet ble sett på som de beste soldatene i Europa. Korsfarerne hadde vokst seg til en sterk maktfaktor i Europa og de forvaltet uhorvelige verdier i flåte og eiendom. Med bannlysningen fra Paven gikk organisasjonen "under jorden" og senere hemmelighold om Frimurernes liv og virke må sees på bakgrunnen av at nøkkelpersonene hadde drevet sitt hemmelige brorskap i flere generasjoner før de organiserte frimureriet i Skottland i middelalderen. Ritualer og "spilleregler" fra dette fellesskapet ble en naturlig del av den første organiseringen av golf, og ledere og stormestere i Frimurerordenen ble pådrivere i den første organiseringen av golfspillet.

Selskap, ikke klubber

Historikeren David Stirk legger mye vekt på at de første organisasjonene var "selskap" (societies) og ikke klubber. De velstående golferne hadde lenge avsluttet golfrunden med uorganisert "wining and dining" på et fast vertshus eller en pub. Historikeren David Joy i St. Andrews forteller at dette var noen formidable fylleslag der alkoholen sto vesentlig mer sentralt enn maten.

Disse selskapene etter golfrunden var svært ekskluderende ved at de innbudte kunne stenge seg inne bak døren i et avlukke i vertshuset. "Vanlige" golfspillere måtte slukke tørsten sammen med resten av gjestene i baren. Bak den lukkede døren hadde golferne sine egne

ritualer, skåltaler og sanger i god frimurertradisjon. ”Du og du kan være med - men ikke du!”

Dette var bakgrunnen for ”selskapene”: man kunne velge hvem man ville ha med og det ble foretatt avstemning over hvem som skulle få være med i selskapet. På golfbanen derimot, var alle like. Banen var eid av fellesskapet og det var først etter avslutningen på siste hull at medlemmene i ”selskapene” tok korteste veien til de lukkede rom.

I 1857 var mye av dette frimurerpreget forandret og byens store velgjører Sir Hugh Lyon Playfair skrev om golfen i St. Andrews 100 år tidligere: *”The national and gentlemanly game of golf was, at that time, confined to the ”Upper Ten” and was looked upon by the common people, who could not afford to pay for clubs and the stout leather case stuffed with feathers, called a golf ball, as a pastime fitted only for those whom they considered to have “mair siller than sense””.*

Overgangen til golfklubber

Rundt 1857 hadde de første selskapene skiftet navn til golfklubber. Gutta Percha ballen hadde revolusjonert golfspillet slik at ”alle” kunne spille og tallet på golfklubber eksploderte. Mange golfspillende frimurere flyttet sitt frimureri fra klubbhuset til brorskapets egne lokaler, samtidig som de fortsatte som medlemmer i golfklubben uten den ekskluderende holdningen som hadde preget golfklubbene hundre år tidligere. Men fremdeles i dag finnes det tusenvis av golfklubber over hele verden som driver sin eksklusive virksomhet bak høye murer og stengte porter.

De lukkede selskap

I tråd med hemmelighetskremmeriet i frimurertradisjonen, er det få skriftlige spor etter båndet mellom golfspillet og ”de lukkede rom”. David Stirk har likevel funnet klare spor og bevis. Under sitt arbeide med å skrive historien til The Royal Blackheath Golf Club (1981), fant han klare spor etter en klubb INNENFOR klubben, *The Knuckle Club*. Selv om golfklubben mente den alltid hadde vært klubb, ikke selskap, fant Stirk et portrettmaleri der kunstneren Samuel Abbott hadde dedikert bildet til *The Society of Golfers at Blackheath*. Avisklipp om turneringer i 1785 og 1787 nevner også klubben som *selskap*, men sporene forsvinner på mystisk vis:

“Hughes, in his Chronicles of Blackheath, remarks that all the Minutes of the Club, prior to 1800, were lost in a fire at the end of the last century; no evidence of a fire has been found and, although the Minutes have disappeared, many valuable trophies and objects belonging to the Club before 1800 have survived.” (Stirk, s. 4)

Stirk skjuler ironien dårlig når han skriver at dette var en merkelig brann: bare de protokollene som var fra frimurer-tiden og de fire sidene som

omtaler Knokkel-klubben er borte, mens de 22 sidene om den åpne klubben i den siste protokollen, er inntakt.

Det er også alle trofeene som ble oppbevart sammen med protokollen. Men her har knokkelvennene gjort en glipp: gullmedaljen som Knokkel-klubben satte opp i 1789 ble ikke ødelagt og den blir det spilt om den dag i dag. Den er trolig det eldste trofeet i internasjonal idrett som det fremdeles blir

konkurrert om. Medaljen er dekorert med ornament av menneskeknokler, og den som skulle holde tale under medaljemiddagen, måtte holde i en knokkel mens han talte. Knokkelen skulle oppbevares i samme rom mellom turneringene. Etter vår målestokk en noe uvanlig premieutdeling. Det ble drukket tett og en av skåltalene var: *"The King! The Knuckle! The Butcher's Wife!"*

Hva kona til slakteren hadde i skåltalen å gjøre, forteller David Stirk ingenting om.

Frimurerne brenner sine spor

David Stirks teori er at denne "klubben i klubben" kom som en følge av at Blackheath Golf Club ble mer og mer åpen for "vanlige folk".

Medlemmer fra Frimurerordenen var opptatt av å slette alle spor og protokollene om klubbens hemmelige liv ble brent og de "gamle" medlemmene gikk inn i sine lukkede rom:

"When the original, Masonic, Blackheath Golf Society destroyed its earlier records and decided to become a Golf Club, open to non-masons, the more ardent Masons decided to continue their secret Club and their initiation ceremonies, toasts, bets, and wining and dining and, while Edinburghers continuing to play golf on the Heath as ordinary members, took themselves off to The Green Man for their private festivities."(
Stirk, s. 42)

Men tiden arbeidet mot dem som ønsket isolasjon. Golfspillet sprengte seg ut av mange av de lukkede rom og i 1825 var *The Knuckle Club* oppløst.

Flere klubber mistet sine protokoller

Cameron Robbie skrev i 1936 boken om The Royal Burgess Golfing Society i Edinburgh. Der viser han, at også i den klubben var protokollene borte:

"It will always be a source of regret to the earnest and critical historian of golf that so much of the early material in the shape of old Minute Books, etc., has either been lost or destroyed."(Robbie, s.41)

Burgess-klubben hadde ellers de samme tegn som de andre klubbene: mye festing og strenge etiketteregler. David Stirk beskriver klubblivet slik:

"The Burgess had a great social life with much wining and dining, toasts, speechmaking, singing of songs etc. They also had stringent rules about uniforms (and penalties for those who did not wear them and) a thriving Bets Book."(Stirk, s. 44)

Forfatteren Bernhard Darwin skriver i boken "Golf on the British Isles"(1922)om alle protokollene som er borte:

"Of the final stages of transition from a band of friends meeting in a coffee house to a formally constituted club we know much less than we like. Records were few and casual and moreover there seems to be no club of venerable antiquity that has not at some time or another had a fire. A fire almost amounts to a patent of respectability..."(Stirk, s.166)

Verdens eldste golfklubb?

Vi sier idag at *The Honourable Company of Edinburgh Golfers* er verdens eldste golfklubb, men vi vet det ikke sikkert. Nettopp fordi det

er et mønster i at alle protokollene er ødelagt, kan det ha vært konkurranser før sølvkøllen ble satt opp som premie i Edinburgh i 1744. Det vi vet er at kommunen satte opp en sølvkølle som premie til vinneren av den nye

turneringen som skulle arrangeres på Links of Leith rett utenfor byen. Køllen ble presentert med en prosesjon der trommeslagere skapte den nødvendige virak og spillerne vist seg fram før konkurransen. Stiftelsen av klubben i Edinburgh er satt til denne første turneringen, men den kan altså være eldre.

I boken *“Golf,- A Royal and Ancient Game”* fra 1876, skriver forfatteren Robert Clarke at *“the date of their institution is lost in antiquity.”* Han er derfor usikker på om referatet fra konkurransen, signert President Forbes of Culloden i 1744, er det første organiserte sporet om golf eller ikke. Nesten alle som var med i den første organiseringen av golfspillet, var blant Skottlands mektigste frimurere. I 1768 bygget The Honourable Company of Edinburgh Golfers et eget klubbhus ved banen ved Leith.

Da grunnstenen ble nedlagt ble følgende referat nedtegnet:
“This day William St Clair of Roselyn Esq., the undoubted representative of the Honourable and Hereditary Grand Master Mason of Scotland, in the presence of Alexander Keith, Esq. Captain of the Honourable Company of Goffers, and other worthing members of the Goffing Company, all Masons, the Grand

Mason, now in his Grand Climax of goffing, laid the Foundation of the Goffing House in the South East corner thereof, by Three Strokes of the Mallet.”

De første reglene

Golfspillet utviklet tidlig et sett uskrevne regler. Disse reglene ble det ikke snakket om, de var en del av den karakteren spillerne hadde som forbilde. Etikettereglene beskrev en standard som var svært lik de verdiene Frimurerne satte som målestokk for en mann med karakter. Å bli tatt i fusking var det samme som å bli stengt ute, ofte på livstid. Verre enn det: å være sønnen til en som var tatt i fusk i golf, eller bare i nær familie med synderen, kunne være nok til å bli behandlet som spedalsk.

Hvis en spiller unnlot å betale veddemålet fra golfrunden, kunne han også bli utestengt fra klubben på livstid.

I god frimurertradisjon, var det pålegg om å spille i klubbuniform. Å komme til middagen etter runden uten pålagt uniform, ga en straff på en stor mugge vin, ”a gallon of claret.”

Når klubber som Miklagard, Nøtterøy og Oslo Golfklubb i Norge i 2004 krever krage på golfskjorten allerede på greenfeebilletten, er dette rester av de pålegg de frimurerstyrte ”golfsekskapene” hadde på 1700-tallet. De første golfreglene fra Edinburgh i 1744 nevner i liten grad spillets etikette:

- ”1. Du må sette ballen på tee innenfor en køllelengde fra hullet.
2. Tee må stå på bakken.
3. Du må ikke skifte til en annen ball enn den du spiller fra tee.
4. Du må ikke i den hensikt å spille ballen, flytte steiner, grener eller brukne køller utenom på den lette greenen, og bare en køllelengde fra ballen.
6. Dersom ballen går i vannet eller annet vannsøl, kan du ta opp ballen, gå bak hinderet, tee den opp og spille den med hvilken kølle du vil. Din motspiller får et slag for at du har fått ut din ball.

7. Når du skal hulle ut, skal du spille ballen ærlig mot hullet og ikke spille mot di motstanders ball dersom han ikke ligger i veien mot hullet.
8. Dersom du skulle miste ballen din ved at den er tatt opp eller på annen måte blitt borte, kan du gå tilbake til til stedet du spilte fra, droppe en ny ball og gi din motspiller et slag for ditt uhell.
9. Ingen spiller som skal hulle ut ballen har lov til å merke veien til hullet med køllen eller noe annet.
10. Dersom ballen blir stoppet av et menneske, hest, hund eller noe annet, må ballen som stoppes spilles der den ligger.
11. Dersom du svinger køllen tilbake for å slå og kommer så langt i svingen at køllen er på vei ned for å treffe og køllen brekker, teller det som et slag.
12. Den hvis ball ligger lengst fra hullet skal spille den først.
13. Ingen grøft eller dam gravet ut for å bevare banen eller "the Scholar's Hole or the Soldier's Lines" (lokale hinder på Leith-banen ved Edinburgh. Forf.anm.), skal regnes som hinder. Derfor skal ballen tas opp, tees opp og spilles med valgfri kølle." (Kleppen, s.27)

Med frimurernes høye idealer om ærlighet, rettvishet og om å leve som en gentleman, var det ikke nødvendig å nevne hensynsfullhet og fusk i golfreglene.

Fortjent honnør?

David Stirk mener dagens golfspillere står i gjeld til frimurerne fordi de berget golfspillet igjennom en tid da det ellers trolig ville ha blitt borte. At det bare var rikfolk som spilte golf, kan ettertiden prise seg lykkelige over, mener han. Påstanden hans er, at overklassen bestilte bedre og bedre utstyr som ingen andre hadde råd til å kjøpe. Køllemakerne

utviklet kvaliteten, vi fikk bedre køller og baller, og frimurerne utviklet regler og ideer om spillets form, som som gjør spillet mer spennende og fascinerende i dag enn for bare 100 år siden. David Stirk gir også frimurerne ros for å ha:

"...initiated a feeling for the spirit of the game, which stemmed from the sense of chivalry and gentlemanly behaviour, which they inherited from the Knights Templar and the noble Knights of Flanders. This code of behaviour was such that only a few, simple rules were required and these were supplied by the Freemasons." (Stirk, s.27)

Stirk legger til, lett ironisk, at denne rosen til frimurerne kommer over 200 år for sent. Det er på grunn av: *"the Freemasons' obsession with secrecy and the thoroughness with which they carried out their policy of concealment."*(Stirk, s. 53)

Hamiltons invendinger

David Stirks hypoteser og historiske koblinger for binde golfen tettere sammen med frimurerbevegelsen, skapte debatt da boka *"Golf, History & Tradition, 1500 – 1945"* kom i 1997. Han hadde skrevet om sin forskning også i 1981 og i 1987 (*Royal Blackheath Golf Club 1981, Golf, the History of an Obsession, 1987*) men det var først i 1997 debatten kom for alvor. Særlig var det mange frimurere som tok til motmæle.

Den som svarte i bokform allerede året etter, var forfatteren David Hamilton, men også han så forbindelsen mellom frimurerne og golfporten klar som dagen:

"Most gentlemen golfers were members of another club – the masonic lodge. Freemasonry had started in Scotland in 1500s when the stonemasons' craft attracted outsidemembers who patronised and

gentrified the town craft and encouraged its initiation rites. To this they added conviviality and benevolent activities. By the 1700s many men were masons, and many gentlemen were also golfers: thus we need not be surprised that many gentlemen golfers were freemasons.” (Hamilton s. 89)

Så langt støttet han Stirk, men heller ikke lenger. Hamilton mente det var tilfeldigheter at så mange av protokollene var borte og de isolerte festene bak dørene i puben så han som umulige:

“As for the secret rituals, privacy could hardly be great in the back room of a popular pub at this time, and any rites involved in the admission of new members, such as complex oaths of allegiance, would be difficult to conceal.”

Hamilton la også vekt på at frimurerne i Skottland var ledende i samfunnslivet og derfor alltid sto fremst ved offentlige anledninger:

”Masonic activity was simply part of public life in the 1700s.”

Han konkluderer derfor :

”It is unlikely that our early club golfers had a hidden agenda of masonic activity.”

Olive M. Geddes, kurator ved det skotske nasjonalbiblioteket, støttet teorien om båndet mellom frimurerne og den første organiseringen av golf. Hun ser klart at frimurerne berget golfsporten i lavlandet i Skottland gjennom nedgangstidene:

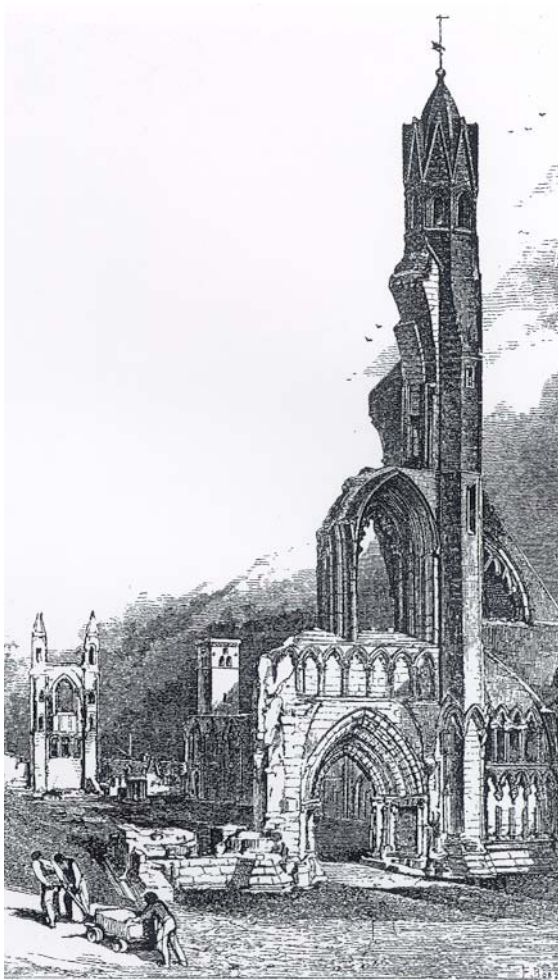
”Their devotion to golf may well have kept the game alive in Scotland at a time when it virtually died out in the Low Countries.”(Geddes s. 58)

St. Andrews

Selv om Edinburgh trolig var først ute med et organisert selskap, var det St. Andrews som skulle ta tilbake lederskapet og føre golfspillet ”ut til alle folkeslag”.

The Royal & Ancient Golf Club of St. Andrews ble stiftet som et selskap i 1754. De kopierte lovene fra selskapet i Edinburgh ti år tidligere og konkurrerte hvert år om en sølvkølle til forveksling lik køllen fra Edinburgh.

St. Andrews fikk sitt navn som hellig sted fordi noen beinrester fra apostelen Andreas ble fraktet dit av den greske munken Regulus, som led skipbrudd i St. Andrews-bukten i 390 e. Kr. Mer sikre kilder hevder at det var en rømt biskop fra England som i 750 e. Kr. hadde med seg apostelens levninger. Legender er ofte mer fargerike enn fakta, men det vi vet sikkert, er at Andreas` knokler hadde en magnetisk tiltrekningskraft og det strømmet tusenvis av pilgrimner fra hele Europa til St. Andrews.

Fra 1200-tallet var St. Andrews sentrum for den katolske kirken i Skottland med den staselige katedralen fra 1318 som åndelig sentrum.

I 1413 sto Skottlands første universitet på plass i St. Andrews og byen var et kraftsentrum fram til reformasjonen raserte byen og la det hele billedlig og bokstavelig i grus.

Etter reformasjonen ble det meste av den vakre katedralen revet og kirkesetet flyttet til Edinburgh. St. Andrews berget universitetet med et nødskrik, men i 1744 hadde Edinburgh fått den første organiseringen av golfspillet, et sårt punkt i sjelen til borgerne i St. Andrews som hadde utviklet golfspillet i byen i over 300 år. Fremdeles ser folk i St. Andrews på den første golforganisasjonen i Edinburgh som ”..a well planned robbery!”

Som svar på dette ”ranet”, gikk tjueto rikfolk og adelsmenn, stort sett med røtter i Flandern, i 1754 sammen og stiftet The Society of Golfers of St Andrews. Blant familienavnene finner vi Bethune, Wemyss og Leslie. Alle var familier med flamske familieskjold og mer eller mindre framskutte posisjoner i Frimurerordenen. James St Clair var nevø av ”the Grand Master Mason of Scotland” og resten av deltagerne på stiftelsesmøtet kom fra øvrig overklasse i St. Andrews. Selskapets medlemmer møttes til golf og middag hver fjortende dag. Uttrykket ”drunk as a Lord”, skal stamme fra denne tiden, og fremdeles serveres det kun 8 centiliteres doble drinker i klubbhuset til The R & A i St. Andrews.

The Royal & Ancient Golf Club of St. Andrews

I 1834 ble selskapet omorganisert som klubb med det navnet vi kjenner i dag, og Kong William 4. gav tillatelse til at klubben ble ”kongelig” med ”Royal” i navnet. Kong William gav klubben en storslagen gullmedalje som fremdeles er premie i årets mest prestisjefylte klubbturnering. Ved århundreskiftet hadde selskapet i St. Andrews fått en sterkere posisjon blant de eksisterende klubbene i Skottland. I 1764 bestemte selskapet i St. Andrews at golfrunden skulle spilles på en bane med 18

hull. De andre klubbene gjorde som St. Andrews og flere lignende vedtak styrket St. Andrews posisjon som den fremste blant likeverdige golfklubber.

Det bygget vi i dag kjenner som klubbhus for The Royal and Ancient Golf Club of St. Andrews, sto ferdig i 1854. Denne klubben og dette klubbhuset har vært krumtappen i utviklingen av golfspillet og fra 1897 har alle golfregler og tolkninger av reglene blitt foretatt innenfor klubbens vegger. Klubben sender hvert år ut et sammendrag av golfåret, en årbok på over 1000 sider og annethvert år kommer "*Decisions*". Boka er full av vedtak om fortolkninger av golfreglene og om avgjørelser tatt om spillet der reglene ikke er entydige. Her svares det på alle tenkelige problemer om spilleregler og etikettespørsmål.

Den store forandringen

Forandringen i golfklubbene ble merkbar rundt rundingen av år 1800. Golfspillet ble viktigere enn festingen og medlemmene ble mer og mer besatt av konkurransen og medaljene. Ettersom mange golfbaner var offentlig grunn, var det mange klubløse spillere på banene. Selv med dårlig utstyr, kunne en talentfull spiller avsløre seg selv, og mer enn en

gang kom en rik velgjører med bedre utstyr for hjelpe talentet fram. Denne sponsingen førte til mange spennende match-dueller der veddemålene, "*sidebets*" var mange.

Alan Robertson blir regnet som den første profesjonelle golfspilleren.

Alan var tredje generasjons ballmaker og hans baller og køller er i dag blant de fremste samleobjekter i verden. Han forbedret golfkøllene og brukte for første gang et jern i nærspillet rundt greenen. Tidligere var det kun brukt et grev-lignende "rut-iron" når ballen lå i et håpløst leie. Alan laget en "cleek" som han brukte med suksess rundt greenen og mange fulgte etter. Han ble invitert inn i St. Andrews Golf Club (middelklassens klubb stiftet 1843), men ble en "revolusjonær" i manges øyne. Alan Robertson trente! Uhørt! Han brukte tid på nærspillstrening og ble den første som spilte the Old Course under 80 slag.

At han talte slag og skrev slagscore, ble også sterkt kritisert. Golfspillet var i sin idé og tradisjon et sosialt spill. To eller fire spilte mot hverandre i en match hull for hull. Slagspill var ikke sosialt og Alan Robertsen ble kritisert for å "ødelegge spillet's ånd" med egoistisk trening og slagspill. Alans trening ble sett på som et etikettebrudd, men utviklingen lot seg ikke stanse. I iveren etter å bli bedre, begynte også andre å trene og fra 1848 ser vi golf igjen på vei til å bli en folkesport.

De ulike nye klubbene

Oppfinnelsen av Gutta Percha-ballen markerer slutten på bruken av fjærballen og det er det mest dramatiske skillet i hele golfens historie. Golfen før 1848 var passe' og spillet gikk fra et lukket selskap til et åpent hus. Selvsagt var det ennå klubber der bare inviterte slapp inn, men de første åpne golfklubbene vokste fram i Skottland og etter hvert i England og Irland etter 1848.

Den nye Gutta Percha-ballen var billig og ga golfspillet til nye grupper. I tillegg kom den industrielle revolusjonen med tog og slåmaskiner. Jernbanen til Skottland fraktet tusenvis av entusiaster fra England

nordover til golfsportens Mekka. Før tok turen fra Edinburgh til St. Andrews en dag hver vei med båt og hesteskyss. Nå krysset jernbanelinjer hele Fife-regionen og spillerne tok toget fra bane til bane. Historikeren David Joy mener toget var like viktig for veksten i golfspillet som den nye golfballen. Ikke minst var toget viktig for de beste spillerne som krysset mellom mange baner og konkurranser på kort tid. Mange spillere hadde flere sett golfkøller plassert i flere klubbhus. Dette var golfens første låsbare garderobeskap, ”lockers” og grunnen var at spillerne skulle slippe å dra på de tunge køllene fra bane til bane. Slåmaskiner og teknisk materiell gjorde vedlikeholdet av banene bedre og spillerne kunne måle den tekniske utviklingen i framgangen for sitt eget spill.

I 1800 var det 7 golfklubber på de britiske øyer, i 1870 var det 34. Fra 1870 til 1890 var det over en tidobling til 387 registrerte klubber men nå tok utviklingen helt av. I 1900 var det 2330 golfklubber i Storbritannia og i 1910 4135!

For å forstå at spørsmål om etikette blir oppfattet forskjellig i en liten, nystartet golfklubb i Norge og en ”klassisk” golfklubb i Skottland i 2004, er det til stor hjelp og se hvordan klubbene på de britiske øyer utviklet seg på slutten av 18-hundretallet.

På golfbanene var alle spillerne like. Forskjellen på golfere i Storbritannia ble, og blir fremdeles, vurdert etter hvilken klubb spilleren var medlem av og hvilken dør de gikk inn i klubbhuset.

David Stirk snakker om tre ”grader” av golfklubber.

De gamle klubbene med høy prestisje.

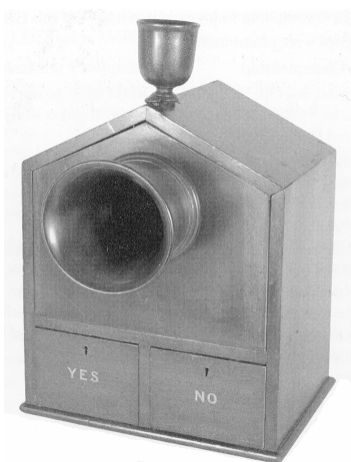
Dette var klubbene i frimurertradisjonen med et staselig klubbhus fylt med sølvtrofeer og gullmedaljer. På veggene hang det oljemalerier av

berømte medlemmer og huset hadde egne festlokaler der medlemmene inntok sine måltider på damask og spiste med eldgammelt sølvbestikk. Disse klubbene hadde tilgang til de beste banene og hadde ofte de beste spillerne. Rikfolk, adel, offiserer, dommere og høyerestående jurister gikk igjen på medlemslistene og nye medlemmer ble/blir stemt inn ved hemmelig ”ballot”.

De nye middelklasseklubbene kom fra 1840-årene. St. Andrews Golf Club ble stiftet i 1843 og fikk klubblokaler i gaten ved siden av hull 18 på The Old Course. Her fikk selvstendige næringsdrivende, håndverkere, butikkeiere, universitetsfolk og offentlig ansatte medlemskap. Helt til i dag har klubben holdt fast på en viss grad av gammelmodig snobberi

med en utvelgelse av hvem som får være medlemmer eller ikke. Dette var nok for å kopiere stilen til de mer fornemme klubbene.

Ute i gangen henger fremdeles stemmeboksen. På en tavle ble forslaget på et nytt medlem skrevet opp. Dersom noen var imot at denne ble medlem, skulle man anonymt legge en svart snookerball i avstemningsboksen. I dag blir medlemmer valgt etter anbefaling fra to klubbmedlemmer som har mer enn to års medlemskap. Det er lenge siden noen ble nektet medlemskap, men fremdeles må kvinner på besøk sette seg i salongen i andre etasje. I klubb-baren har kun menn adgang.

De åpne golfklubbene var kjennetegnet av enkle klubbhus, få ansatte, lite pokaler på veggene og gjeld i banken. Disse klubbene hadde ikke råd til å diskriminere noen fra medlemskap og spilte ofte på baner av lav kvalitet. Flere av disse klubbene forsvant, mens andre har utviklet seg til noen av Europas beste golfbaner.

Bråkete publikum

Etter The Open ble arrangert første gang på Prestwick-banen i 1860, vokste interessen for de store konkurransene. Før hadde det vært matchdueller mellom to til fire spillere og blant det utrente publikum ble det veddet om hvem som skulle vinne.

Alan Robertson (1815-1858) satte en egen standard som golfspiller og han dro med seg et annet talent, Tom Morris (1821-1908), til konkurranser mot spillere fra andre klubber. Konkurransene dro store horder av folk som ville se på, og tilstandene ble ganske ville. David Joy forteller hvorfor:

” The Merchants had come in. They sold these grand matches like boxing matches. The whole population of the town would come down, and the promoters would hype everyone up.”

Som vi har hørt tidligere hadde få forståelse for etikette og god oppførsel, og for de fleste hadde aldri kommet nær en golfbane tidligere. Det kan derfor tyde på, at vi har mer omfattende etiketteregler i dag enn for 150 år siden og at vi er mer opptatt av å håndheve dem.

Etikette

Hva etikette betyr

Det franske ordet etikette, brukt om skikk og bruk på golfbanen, kom sivilende inn i den skotske ordbruken. Store Norske Leksikon forklarer ordet slik:

”Regler som gjelder for selskapelige omgangsformer, særlig ved hoffet eller i diplomatiet”.

Engelskmennene ser det litt annerledes. I *The Collins English Dictionary* forklares ordet *etiquette* slik:

”The customs or rules governing behaviour regarded as correct or acceptable in social or official life.”

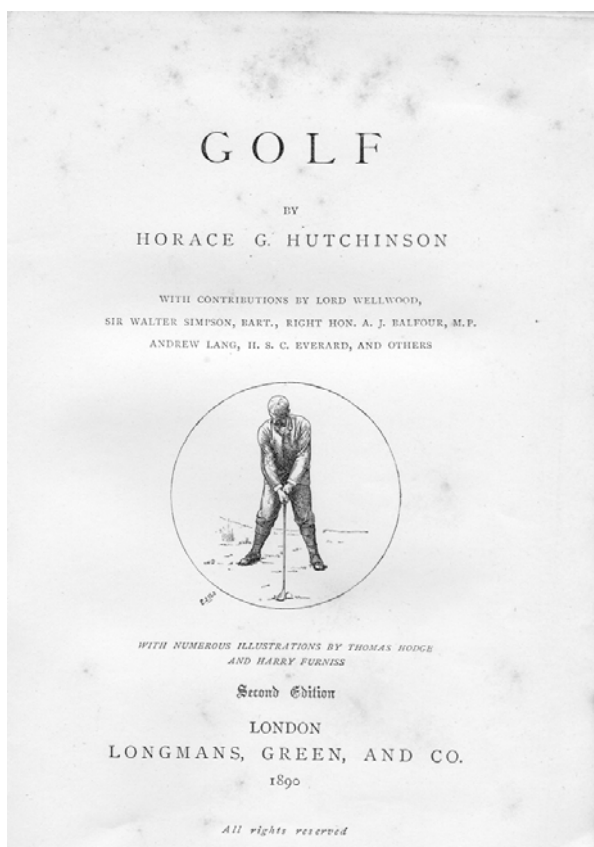
Med denne engelske definisjonen i tankene og det vi vet om golfens historie, faller det naturlig at begrepet etter hvert ble knyttet til golf.

David Joy hevder at Alan Robertson og Tom Morris aldri brukte begrepet etikette i skriftlig materiale, selv om hensynsfullhet var en del av golfens særpreg og etikette en uskreven regelbok for samtidens golfere.

Hutchinson om etikette

Den første skribenten som nådde et stort publikum og skrev om *”Etiquette and behaviour”* er den legendariske golfskribenten Horace G. Hutchinson. Han var hovedredaktør for boken om golf i den populære bokserien *”The Badminton Library of Sports and Pastimes”* som kom ut i 1890. Der finner vi 20 velskrevne sider om etikette, selv om mye av det som står der i liten grad spiller noen rolle i dag.

Hutchinson starter med å fortelle at i golf er det noen uskrevne regler som faller utenfor golfreglene, men likevel er avgjørende for forståelse for golfspillet:

”Breach of these observances is not punished by the loss of the hole or of a stroke, but rather by the loss of golfing status in the golfing world.” (Hutchinson, s. 256)

Hvis du dumper borti en spiller som bryter spillers etikette, skriver Hutchinson for 120 år siden:

”... you propose to yourself the severest of all forms of punishment, never to play with

him again.”

Den verste synderen er han som står over deg når du strever nede i en dyp bunker. Oppe på bunkeranten står han med skadefryd og teller slagene dine høyt! Vi som kjenner dybden i mange skotske bunkre, forstår hva han mener.

Hutchinson er tolerant overfor spillere som går surr i slagene på hull der antallet slag glir over i to siffer. I stedet bruker han tre sider på å raljere over spillere som grunner køllene i bunker. Dette er skrevet 40 år før Gene Sarazen oppfant sandwedgen, så det er tydelig at samtidens golfere syndet i møtet med bunkeren:

“Why all this immorality has crept into the game, especially with reference to the touching of the sand, it is hard enough to say.” (s.260)

Han forteller også om golferen som flytter en kvist slik at ballen rører på seg. Golferen ser opp på makkeren og spør om han må telle det slaget! Hutchinson er helt oppgitt: først bryter spilleren golfreglene og så bryter han etikettereglene for å snike seg unna!

*"This in itself is a distinct breach of etiquette, for it throws you who are innocent into a position in which a question of etiquette upon **your** side arises."*(s. 261)

Hutchinson gjentar flere ganger at den som påpeker et regelbrudd hos en motspiller ikke bryter etikettereglene. Det er ikke "hensynsløst" å kreve straff på en medspiller som har begått regelbrudd, det er et brudd på alle regler å la det være.

Hutchinson legger vekt på å være hensynsfull mot den man spiller sammen med:

"Usually a man is generous enough to feel that, if he does not himself win, he would prefer the victory of his partner to that of any other; and when his own fortunes have become desperate, he will lend that partner all the comfort of his sympathy and moral support."(s. 268)

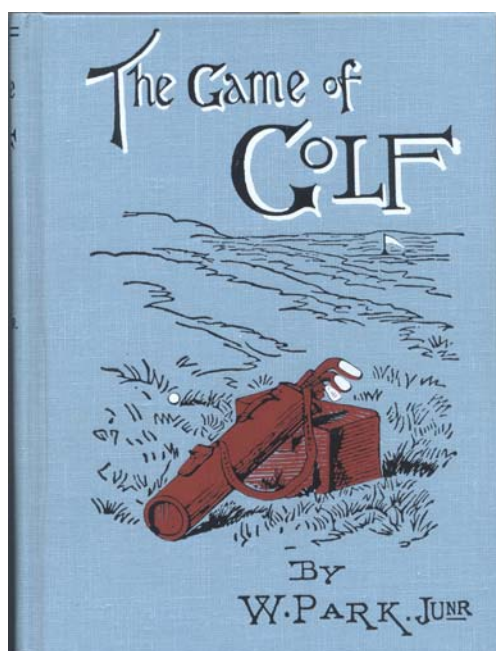
Der vi kan lære mest av Hutchinson og der han danner skole for alt senere som er skrevet om etikette, er når han maner til ro, og sakte bevegelser på golfbanen. Når en annen spiller stiller seg opp og skal slå, skal alle andre stå urørlige og musestille. Problemet kan synes større i 2004 enn i 1889:

"Any breach of this first law of golfing etiquette is, happily, of rare occurrence. Offenders are of that class with which we determine "never to play again"."(s. 271)

Til slutt minner Hutchinson om at forskjellige baner og klubber har forskjellige regler for påkledning på golfbanen. Noen klubber forlanger at man skal spille i rød jakke, og det skal man respektere. Rødfargen er

et varsel til alle om at du spiller golf og at alle derfor må følge med på ballen. Dette har med sikkerhet å gjøre, så det er et brudd på god etikette å overse lokale regler for påkledning, sier Hutchinson til slutt.

Den profesjonelle spillerens syn på etikette

I 1896 gav Willie Park jr. ut boken *The Game of Golf* i London, New York og Bombay, samtidig! Boken ble raskt en bestselger. Alle ville lese hva mesterspilleren mente om golfspillet. William Park jr. var sønn av senior med samme navn. Senior Park vant det første the Open-mesterskapet i 1860 foran Tom Morris, og senere igjen i 1863, 1866

og 1875.

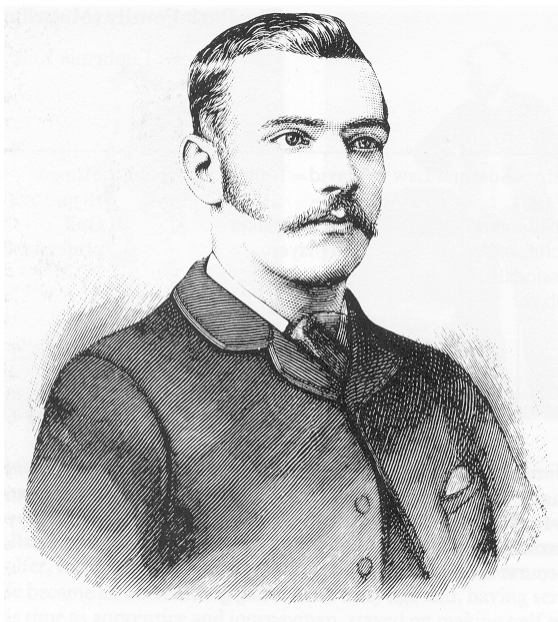
Faren delte kunnskapene og erfaringene med Willie jr. som selv vant the Open i 1887 og 1889.

Boken hans var en sensasjon. Profesjonelle golfspillere hadde lav status og de fleste hadde nok med å kunne skrive navnet sitt. Willie Parks bok fra 1896 er derfor et uvanlig viktig vitnesbyrd om hvordan spillerne så på golf like før århundreskiftet.

Horace Hutchinson var også en god golfer, men han var amatør og hadde forfatterarbeidet som levebrød. Det samme gjaldt for Bernhard Darwin som fra 1910 var den ledende golfskribenten på de britiske øyer.

Etter å ha beskrevet golfreglene med grundige kommentarer, legger Willie Park jr. fram 10 regler for etikette, med velskrevne forklaringer:

"It is doubtful how far the following injunctions are obligatory as laws of the game, except for courtesy, but there is no doubt that they ought to be observed,....."(Park, s. 233)

Willie Park jr.

Selv om dette er den første oppramsingen av aktuelle etiketteregler vi finner, legger Park vekt på at dette er en del av tradisjonen,- en viktig del av golfens karakter:

"The following customs belong to the established (uth. av forf.)Etiquette of Golf and should

be observed by all golfers". (s.233)

Vi kan trygt slå fast at ikke alle punktene til Willie Park jr. er like viktige i dag.

Etiquette of Golf, 1896

- "1. No player, caddie or onlooker should move or talk during a stroke.*
- 2. No player should play from the tee until the party in front have played their second strokes and are out of range, nor play to the putting-green till the party in front have holed out and moved away."(Park, s.233-234)*

Her legger Park til med liten skrift, at dette er en regel, som er viktig. Få ting gjør en mer sint på banen og det finnes tilfelle av at ballen har blitt slått tilbake i fullt sinne. Det er jo farlig og ulovlig, men forståelig dersom ballen har blitt spilt opp i bena til gruppen gjentatte ganger, sier Park.

”3. The player who leads from the tee should be allowed to play before his opponent tees his ball.”

Dette, sier Park, er for at spilleren ikke skal bli forstyrret av å se to baller på teeboksen.

”4. Players who have holed out should not try their putts over again when other players are following them.

5. Players looking for a lost ball must allow any other match coming up to pass them.

Spillerne som kommer bak skal aldri vente på en gruppe som leter etter baller. Park er helt klar: ”The following couples are entitled to go on without pause, ..”

Den neste regelen til Park viser ikke til at noen spiller med mer enn en ball. Den viser til spilleformen og gjør seg best på originalspråket:

“6. A party playing three or more balls must allow a two-ball match to pass them.”

Her viser Park at matchspill vart mer vanlig enn nå og svært populært for 110 år siden. I forklaringen til punkt seks skriver han at på en travel bane bør tre-baller ikke forekomme.

To-baller har fått sin egen etiketteregel:

“7. A party playing a shorter round must allow a two-ball match playing the whole round to pass them.”(Alle sit. s. 234)

Igjen viser Park at den vanlige spilleformen i Skottland er mann mot mann i matchkonkurransen, og at en match har fortrinnsrett på golfbanen.

I regel 8 er han langt inne i det som er dagens golfregler:

”8. A player should not putt at the hole when the flag is in it.”

Den neste regelen er vanskelig å oversette og enda vanskeligere å forstå hvorfor ble tatt inn i de få etikettereglene i 1896:

“The reckoning of the strokes is kept by the terms ”the odd”, ”two more”, ”three more”, etc., and “one off three”, “one off two”, “the like”. The reckoning of the holes is kept by the terms so many “holes up”, or “all even”, and so many “to play”.(s.235)

Det nye utstyret

Samtidig med at klubbene utviklet seg og antallet golfere eksploderte på de britiske øyer, ble utstyret stadig forbedret og var med på å endre spilllets karakter. Dette var en god utvikling for golfspillet fordi prisen på utstyret gikk ned. Lav inngangsbillett gav nye horder på vei til golfbanen og flere tok til orde for å slå ring om golfens karakter og golfens etikette.

Willie Park og Horace Hutchinson skrev sine bøker mens golfspillerne fremdeles spilte på Gutta Percha-baller og hadde trekøller med lange ”neser”. I overgangen fra fjærballen til gutty-ballen 1848, meldte snart behovet seg for tøffere utstyr til å spille på hardere baller. Dette førte i første omgang til at de gamle trekøllene ble forsterket med ben og horn i treffpunktet og etter hvert skrudde de på en messingbit som sliteflate under sålen på trekøllen og vi fikk det som ble kalt en ”brassie”.

Etikettereglene, slik de er presentert av Park og Hutchinson, må sees i lys av det golfutstyret som ble brukt. Det er en utbredt misforståelse at det er forandringen av golfkøllene som har brakt spillet framover. Det var de nye golfballene som skapte forandringene og køllene måtte forandres for å bli bedre tilpasset til spill på de nye ballene.

Allerede i 1902 kom den store forandringen med golfballene til Coburn Haskell (1868-1922). Ideen fikk han ved et besøk på bildekkfabrikken til

Goodrich i Ohio i USA der han så store ruller med strimler av gummi som ble brukt i dekkproduksjonen. Han forsøkte å lage nye golfballer med å tvinne tynne gummitråder rundt en hardere gummikjerne og legge et skall rundt.

**THE NEW
GOODRICH-
HASKELL**
THE "No. 10"

THE "No. 10" IS INTRODUCED TO SUPPLY THE DEMAND FOR INCREASED DURABILITY. IT HAS ALL THE QUALITIES OF THE REGULAR HASKELL, AND IS MADE ON EXACTLY THE SAME PRINCIPLE. BUT THE COVER IS TOUGHER, OFFERING A GREATER RESISTANCE TO HARD, EVERYDAY WEAR. IF YOU TOP IT, IT WON'T CUT. IT'S PRACTICALLY INDESTRUCTIBLE. THE REGULAR GOODRICH-HASKELL REMAINS THE SAME. USERS OF HASKELLS WILL NOW HAVE THEIR CHOICE OF TWO BALLS UNDER THE RESPECTIVE TITLES OF: THE "REGULAR HASKELL," THE "HASKELL No. 10." THE LATTER WILL BE SUPPLIED ONLY WHEN SPECIALLY ORDERED.

THE B. F. GOODRICH Co.

**READY ON
JAN. 1st,
1905,**
Of all
Dealers
and Professionals,
24/-
PER DOZ.

SOLE MANUFACTURERS
The B. F. GOODRICH CO.,
7, SNOW HILL,
LONDON, E.C.

Mr. J. B. HALLEY Distributor,
15, Finsbury Circus, E.C.

Haskellballen ble en sensasjon over hele den golfspillende del av verden. Den var lettere å kontrollere enn den gamle Gutta Perchaen og den kunne gå opp til 30 meter lenger.

Den nye ballen betinget nye køller og trekøllene fikk den runde formen vi kjenner fra trekøller i dag. Jernene ble en stadig viktigere del av innholdet i golfbaggen og i 1920-årene

startet overgangen fra tre- til stål-skaft.

Nytt utstyr, nye regler

Regelverket hadde forandret seg i takt med utviklingen av utstyret og teknikken, men golfens særpreg ble forsøkt vernet. De første golfreglene bygde på spillets grunnregel om at "ballen skal spilles der den ligger", men i reglene fra 1744 var brukne trekøller nevnt som et problem i tre av tretten punkter. Ved overgangen til stålskaft var dette selvfølgelig borte.

Journalisten og forfatteren Henry Longhurst ble den neste skribenten som laget en samlende framstilling av golfspillet. I 1937 skrev han boken "Golf" som ble gitt ut i stadig nye opplag til langt ut på femtitallet. Boken var en samlet grunnbok om golfspillet på over 300 sider og bokens popularitet bygde ikke minst på at den dekte "alt" og var morsomt skrevet.

Etikette 1937

De 10 etikettereglene, eller "*Golfers Guide to Good Behaviour*" (s. 283-287) som Longhurst kaller dem, er enkle og langt opp mot det vi spiller etter i dag:

- "1. Ingen skal røre på seg, snakke eller stå nær eller rett bak ballen eller hullet når en spiller skal gjøre et slag.*
- 2. Spilleren som har honnøren skal spille før markøren peger opp sin ball.*
- 3. Ingen må spille før spillerne foran er utenfor rekkevidde.*
- 4. Når resultatet på et hull er klart, skal spillerne umiddelbart forlate puttegreenen.*
- 5. Spillere som leter etter en ball skal slippe andre matcher igjennom. De bør signalisere at spillerne bak kan passere, og når signalet er gitt kan de ikke fortsette spillet før de andre spillerne har passert og er utenfor rekkevidde.*
- 6. En spiller som har slått opp torv skal straks legge den tilbake og trække den på plass.*
- 7. Spillerne skal fylle opp alle hull som er laget i bunker.*
- 8. Spillerne skal passe på at caddiene ikke ødelegger hullet ved å stå for nær eller når de setter på plass flagget.*

9. *En spiller som har pådratt seg en straff, skal straks varsle medspilleren om dette.*

10. *Spillerne skal alltid spille uten forsinkelser. (Oversatt av forf.)*

Fremdeles legger Longhurst vekt på match-spill og det er tydelig at river var ikke i bruk i bunker på 30-tallet. Han legger i forklaringen mye vekt på det kjedelige i å forstyrre spilleren og han freser over den voksende graden av sakte spill. Boka ble skrevet på den tida da antallet køller ble fastsatt til ”bare” 14 køller i baggen. Han drøfter om ikke tallet burde vært lavere for at spillet skulle gått raskere. Men viktigst av alt er å være effektiv på banen. Longhurst siterer Gene Sarazen: *”When I am playing well I am playing fast. When I am playing badly, I am playing slow.”*

Golfetikette i USA

Starten i eplehagen

Det nærmer seg nå 30 millioner golfspillere på nesten 20 000 golfbaner i USA. På under 120 år har golfporten spredd seg til alle deler av landet og det åpner i snitt to nye baner hver dag i USA.

For å forstå det mangfoldige i temaet i golfetikette i USA, må vi kjenne sportens historie i verdens største golfnasjon. Den begynte med en trehullsbane i en eplehage ved New York i 1888, og vokste fort til en rekreasjonsidrett for de velstående og til dels svært rike i samfunnet.

Trekker du en linje mellom Montreal i

Canada, som fikk den første golfbanen i Nord-Amerika, og pionerbanen ved Yonkers ved New York, ligger Adirondacks midt i mellom. Her ble det bygd luksushoteller og helse-resorts like ved det som senere ble OL-byen Lake Placid og her ble den tredje banen i USA bygd 1890.

På ti år eksploderte tallet på klubber og i 1900 var tallet nesten et tusen,- 982. Dette var for det meste private klubber, der medlemmene var

inviterte til medlemskap. Klubbene var ekskluderende, og kvinner, jøder og fargete var nesten totalt fraværende.

Hundre år senere, er det 8-10 000 private golfklubber i USA. Det er riktignok bygget flere åpne kommunale golfanlegg, men fremdeles er "the Golf and Country Club" et lukket klubb-selskap for utvalgte herrer. Mange trekk er felles med Frimurerbevegelsen og skotske golfselskap rundt 1780.

Et trist paradoks

Det er et av idrettens paradokser, at golfsporten som har egne skrevne og uskrevne regler for spillernes oppførsel, skal ha diskriminert og holdt kvinnene, den største delen av befolkningen utenfor. En idrett som legger vekt på hensynsfullhet og verdighet, og pretensiøst forfekter og forsvarer "golfens særpreg og karakter", burde inkludere folk med ulik etnisk, rasemessig eller religiøs bakgrunn?

Allan Hall skriver i "The Complete Book on Golf" (London 1997):

"Although technically all racism is illegal in the 50 United States, in the bigmoney, elite world of private clubs and courses a certain code still prevails. It is the code whereby any and all are allegedly welcomed ...but where a black face is never seen, where a Jewish name is not written on a scorecard."(s. 47)

USPGA bestemte på slutten av 1980-tallet at PGA-mesterskapet 1990 skulle gå på Shoal Creek Golf & Country Club nær Birmingham i Alabama. Beslutningen om å legge det nasjonale mesterskapet til en klubb kun for hvite, var dråpen som fikk begeret til å flyte over. Ingen farget spiller kunne deltatt og bråket som startet ble et skille i

amerikansk golfhistorie. Shoal Creek krøp til korset og inviterte to fargete inn som medlemmer for å få gemyttene roet ned. De kosmetiske forandringene var ikke grundige nok og golfsporten fikk en alvorlig ripe i lakken. Selv om arrangementet ble avviklet som planlagt, var debatten i gang.

Flere klubber skrev til USPGA og fraba seg turneringer i framtida. De var redde for at deres "*all white policy*" skulle havne på avisenes forsider, "*...til sjenanse for medlemmene*". I stedet for å forandre de rasistiske holdningene i klubben, trakk de seg helt ut av det offentlige rom.

Så sent som i 1994 måtte Merion Golf Club i Ardmore, Pennsylvania trekke seg som arrangør av US Woman`s Open. De hadde fremdeles regler som nektet ikke-hvite adgang.

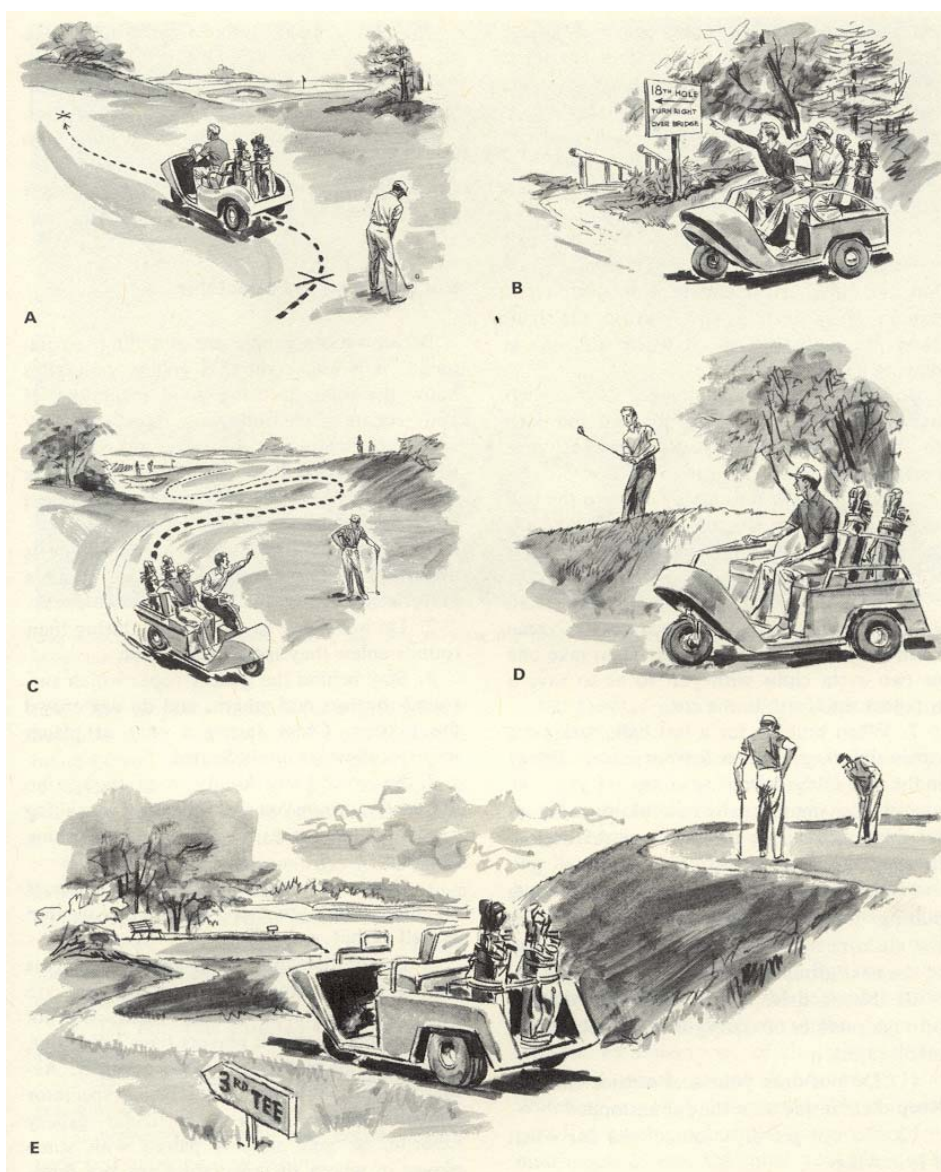
Allan Hall forteller i boken sin om den svarte golferen Dan Ridder fra California som ble nektet adgang til de første 20 klubbene han søkte medlemskap i. I den tjueførste ble han ønsket velkommen inn:
"The clubs make the excuse that it is the very essence of freedom for them to choose who to associate with. There is a small amount of validity in that, of course. But while most Americans accept that discrimination in any form is wrong – when it comes to work, or schooling, or government services – they turn a blind eye when it comes to social issues. People who think they are the biggest liberals in the world see nothing wrong in playing on all-white courses."(Hall, s.51)

Når dette skjer i verdens største golfnasjon, får det innflytelse på hvordan etikettespørsmål blir oppfattet utenfor golfmiljøet. Ekskluderende og til dels rasistiske golfklubber finnes i mange land ikke minst i Afrika. Det er likevel klubbene i USA som setter standarden og når det nå vokser opp hundrevis av nye resort-anlegg i Folkerepublikken Kina, er det etter modell av eksklusive anlegg i USA.

Når de de to beste spillerne i verden, Vijay Singh og Tiger Woods begge er mørke i huden og barn i Harlem følger Tigers suksess med stor entusiasme, er det mange prosesser som er i endring. Disse barna har aldri hatt viktigere rollemodeller. Det er likevel mange som undrer seg over at prosessen har gått så sakte og at det fremdeles er tusenvis med klubber som "unngår" svarte spillere. En av årsakene ligger også i prislappen for å komme innenfor: med 250000 kroner i "inngangsbillett" og 40000 kroner i årlig kontingent, er det nok også mange hvite som må velge The Municipal Course i stedet for varmen fra peisen i country-klubben.

Golfbil og etikette

Både på kommunale åpne baner og i de eksklusive golfklubbene i USA, blir det lagt stor vekt på etikette. Golf Magazine ga i 1966 ”*The Encyclopedia of Golf*”, et oppslagsverk om golfen fra A til Z. Hele 9 sider handler om golfetikette, men det er ikke så mye av den norske måten å tenke etikette på. Bare to sider handler om hensynsfullhet og oppførsel på banen,- fem sider handler om hvordan du kjører med golfbil og hvordan du oppfører deg som publikum i en stor golfturnering.

Ettersom det nesten ikke er golfbiler i Norge og det nesten aldri er store golfturneringer her, synes disse reglene noe kuriøse for norske golfere. I Skottland og England bærer de fleste golfbaggen og i St. Andrews kan du til nød få kjøre golfbil på noen få baner dersom du har gode medisinske grunner til det.

Artikkelen har ni punkter om hvordan du skal oppføre deg på banen, men 18 punkter om hvordan golfbilen skal kjøres og parkeres. I USA er golf en "bilsport" og mange baner har forbud mot å gå på bena.

Etikettereglene blir deretter. Bilregel nummer 1:

"On starting out, check to see if your car is in gear to go forward and not backward."(s. 338)

Bilregel 5 sier:

"Parker alltid passelig nær ballen slik at spilleren kan vurdere avstanden, foreta køllevvalg, og kanskje endre køllevvalg uten å kaste bort tid."(s. 338)

Skikk og bruk i country-klubben

Boken som forteller om etikettereglene i en lukket golfklubb, er skrevet av Bill Bailey. Boken heter *"Protocol and Etiquette of Golf"*, med undertittel *"The Golfer`s Guide to proper Behaviour on the Golf Course"*, og den kom i 1994. Dette er en lærebok i skikk og bruk på golfbanen og den gir klare råd om alt fra hva du skal snakke om på banen, til hvor mye tips du skal gi skopusseren i garderoben. Boken beskriver en verden de fleste golfere aldri møter, men denne "verdenen" er ikke svært ulik den stilen du finner i the R & A , på Muirfield eller Gleneagles i Skottland.

I Baileys verden er golfbanen stedet der du møter en ny arbeidsgiver eller oppdragsgiver, der din karriere kan bli bestemt. Din oppførsel og framferd på banen kan avgjøre hele din framtid:

”Are you composed or are you throwing clubs and balls in anger like a juvenile? Do you seem to have specific goals in your play? Do you keep score with integrity and honesty? Are you aggressive? Do you cheat? Do you shake and stumble and seem unsure of when and what to do next? Do you dress in an oddball style, show up in dirty white shoes, peds, cut-off jeans? Do you know the rules – or at least the basic ones? Did you show up on time? Do you appear happy? Are you visibly shaken by the stress of a short putt? How good is your grammar? Are you a communicator? Do you need a haircut? Do you show any evidence of formal education? I seriously doubt that there would be a business leader on the golf course who would admit to making all of these observations of a fellow competitor. One can’t hang around closely with a person for four hours without forming some very definite opinions about him. So the image is formed, the die is cast! THE FOUR-HOUR INTERVIEW!” (Bailey, s.18)

Veien til medlemskap

Bailey forteller oss at det er mer enn penger som skal til for å bli medlem i en privat golf-og country-klubb. Det viktigste er at du blir sosialt akseptert i klubben. Søkeren må levere en fyldig liste med referanser om moralsk karakter, vennlighet og integritet. I tillegg må det foreligge en skriftlig anbefaling fra minst tre av klubbens medlemmer. Alle spørsmål dreier seg om søkerens oppførsel, holdninger og sosiale tilpasningsevne. Boken understreker at det ikke finnes et spørsmål om hvor god eller

dårlig du er til å spille golf. For en utenforstående ser det ut som private golfklubber i USA søker den samme eksklusiviteten som golf-selskapene i Skottland på 16-hundretallet.

”Tradition, being an integral part of the game, holds that on any golfcourse the acceptability of looking the part is a big part of Protocol & Etiquette of Golf. Until you feel how others are dressing, you`re better off being conservative than flamboyant. Some say SAFE IS ESTABLISHMENT. You got it! That`s where we are headed. And that`s the game we`re going to win.”(Bailey, s. 31)

Bailey gir også gjesten og klubbsøkeren råd om hva som bør være i golfbaggen. Han advarer sterkt mot å ha ulike merker og kvaliteter: *”It`s not important that you have every type of club ever manufactured in your bag, but it is important to your appearance, as well as to your game, that you have most clubs that match.”*

*”Unless you are positive there is no locker room, changing ones shoes in the parking lot is definitely bad form. **Verboten!** “ (Bailey, s. 35)*

Framferd og image

Etter runden er det også viktig med korrekt framferd:

“Most golfers prefer to disrobe at their locker and head for the showers. It is not in the golf locker atmosphere to walk about naked. So the idea is to secure a towel around oneself en route to the showers. As you arrive at the locker, hand your golf shoes to the head locker room attendant and ask him if he would prepare them for your departure. While you`re showering, your golf shoes will be done and probably placed in some plastic carry bag that will fit into your shoe bag or case for departure.

It's at this point you find the locker room attendant and, with quiet aplomb, palm him his tip, for not only doing your dress shoes, but your golf shoes. At the time of this writing (1994), a five dollar bill would be pretty much a minimum standard.”(Bailey, s 99)

Bill Bailey loser den uerfarne golfgjesten gjennom alle farer og alle forhold som kan gjøre inntrykk på vertskapet. Han legger vekt på at det image du skaper, er det varige inntrykk du har gjort på dine medspillere: *”Image is what actually distinguishes you from all others. For facts only stitch the edge of the total tapestry that is a composite of all the impressions you have made. Human evaluation is not based on logic as many would suppose, but more on the emotional, impressionistic level. In short, your image IS your reality.”(Bailey, s. 103)*

For norske golfere, med serveringen i klubbhuset begrenset til vafler og pølser fra Leif Vidar, kan det være lett å ironisere over hvor lite disse snobbete, amerikanske ”spillereglene” har med vårt golfspill å gjøre. Vi må huske at dette er virkeligheten for flere millioner golfere over hele verden og disse omfattende reglene viser hvor forskjellig etikettereglene oppfattes i ulike golfmiljø. Forskjellen viser også hvor mye eller hvor lite av frimurertradisjonen som er ført videre og hvor sterk denne innflytelsen fremdeles er i enkelte golfmiljø.

Kvinner og golf

Det er få idretter som har en mer mannsdominert historie enn golfen. Den dag i dag må kvinner gå bakveien inn i mange klubbhus på de britiske øyer og mange, for ikke å si flertallet av klubbhusene, har egne salonger for damene. Foran klubbhuset på Eliebanen, en snau times kjøring fra St. Andrews, står et skilt med påskriften: *"Members and male guests only."* Skiltet *"Dogs and women not allowed!"* skal nå være tatt ned. En av de mer populære skåltalene i de gamle frimurerdominerte golfklubbene var: *"To the ladies. God bless`em and keep them off the golf course."*

Kurator Geddes ved the National Library of Scotland ser kvinnediskrimineringen i lys av golfens historie: *"Perhaps masonic involvement may in some way explain the lack of female participation in the game of golf, not to mention other sports."* (Geddes, s. 58)

Dette er et annet paradoks ved spørsmålet om etikette i golf: hvordan kan man behandle halvparten av befolkningen så nedsettende samtidig som man hevder seg som forsvarer av en spesiell etikk for samværet med andre på golfbanen? Er dette et nytt bevis på det David Stirk hevder, at vi må tilbake til de flamske ridderne i Korstogene for å forstå "golfens karakter"?

Den første golfklubben for kvinner kom i St. Andrews i 1867. Da hadde mennene trolig spilt golf i 400 år og nå ville jentene forsøke. De sloss mot mannsjåvinisme og klær som var uegnet til golf. Først etter dronning Victorias død i 1901, kunne de kvinnlige golferne fritt velge klær som var egnet til idrett.

Etiketterreglene er lite preget av kvinner for helt til i dag har kvinnene i store deler av golfverdenen blitt holdt utenfor de besluttede organer. Dette er under rask forandring. I USA er nå over 40 % av nybegynnerne kvinner og golf er den sporten som vokser raskest i USA. (Carini 2000). Kvaliteten

på internasjonal kvinnegolf har hevet seg slik at publikum like gjerne velger Solheim Cup som Ryder Cup. I Norge er Suzann Pettersen viktigere for rekrutteringen en noen mannlig spiller.

Gamesmanship - det siste paradoks

I 1947 gjorde Claude Harmon Hole-in-one på det 12. hullet på Augustabanen under US Masters. Medspiller var Ben Hogan som spurte da de gikk av greenen: "Hva fikk du?"

Ærefulle etikettebrudd?

Etikettereglene legger opp til at vi skal være vennlige, hensynsfulle og oppmerksomme mot våre medspiller. Gamesmanship, evnen til å "psyke ut" andre spillere, har blitt verdsatt høyt i golfitteraturen, samtidig som det står i sterk kontrast til golfens etiske normer.

Når golflegenden Babe Zaharias møtte sine medspillere finalledagen med spørsmålet: "Hvem av dere blir nummer to i dag?", var det ikke av kunnskapstørst men av utspekulert gamemanship.

Norsk-amerikanske "Babe", født Mildred Ella Didriksen, ble i 2000 kåret til *Female Athlete of the Century* av Sports Illustrated. Historiens største amerikanske idrettsutøver ble den første kvinnelige golfstjernen i USA og før det var hun berømt for sine tre medaljer i de olympiske leker i Los Angeles i 1932. Hun satte verdensrekord og tok gullmedalje i både 80 meter hekk og spydkast. Hun gjorde det samme i høydehopp men ble diskvalifisert i vinnerhoppet fordi hun kom over lista på en diskutabel måte. Hun fikk sølv for det nest-beste hoppet og ble lekenes store stjerne.

Som golfer var hun fysisk og psykisk sterkere enn alle sine konkurrenter. Det skulle derfor ikke til stort GAMESMANSHIP fra Babe før konkurrentene var slått ut.

“*Webster`s Third New International Dictionary*” definerer gamemanship som *”the art or practice of winning a sports contest by expedients of doubtful propriety (as by distracting an opponent) without actual violation of the rules of the game, and the art of winning games by cunning or clever practice without actually cheating”*.

Den amerikanske “*American Heritage Dictionary*” er mer positive til fenomenet: *”The art or practice of using tactical maneuvers to further one`s aims or better one`s position.”* Uttrykket GAMESMANSHIP stammer fra den britiske satiriker Stephen Potter (1900-1969) som i 1948 ga ut *”Theory and Practice of Gamesmanship”*. Boken ble en bestselger og oppfølgeren om *”golfmanship”*, som kom året før han døde, har kommet i et titalls opplag. Potter mente gamemanship passet særlig godt i golf der spillerne var så tett på hverandre over så lang tid, og da kunne mye skje:

”.. a well-timed failure to smile at an opponent`s joke or to react to his sporting gesture is ineffective if you two are separated by the length of a tennis court. Break your opponent`s concentration and you destroy his game.”(Winokur, s.3)

Sam Snead var en av de store spillerne som var kjent for å bruke alle midler for å vinne. Men han hadde gått en hard læretid. I en finalerunde mens han var fersk spiller tidlig på 30-tallet, ble han snakket til av en mer erfaren spiller:

”Tror du virkelig du kan vinne når den venstre albuen din flyr i alle retninger?”

Snead fikk ikke tankene vekk fra den flagrende albuen og gikk en 80-runde. Snead lærte fort og brukte ros som sitt våpen: *”Nå svinger du fint, køllehodet er bare litt langt tilbake.”*

Golf uten etikette?

De to mest vanlige formene for etikettebrudd vi finner i Norge er trolig sakte spill og mangel på ansvar for å reparere skader på banen. Det finnes ingen statistikk som forteller om mengden av fusk og dårlig oppførsel, men vi kan gå ut fra at etikettereglene gjør at vi større grad en uten, er oppmerksomme på hvor viktige disse reglene er for spillet og trivselen på banen.

Når golfsporten av mange blir beskrevet som en "besettelse", er det nettopp golfsportens karakter som blir beskrevet som grunnen til at folk spiller mye golf, leser bøker om golf og snakker om golf når anledningen byr seg.

Den sosiale siden av golfspillet blir også brukt som en begrunnelse for å bruke fire-fem timer på banen og ved klubbhuset. Samværet på og ved golfbanen betyr mye for alle som spiller golf. Klubbmiljøet bygger også på etikettereglene og mer enn en gang har en spiller blitt snakket til for at mobiltelefonen

ikke er slått av ved klubbhuset. Det er derfor grunn til å hevde at golfspillet er utenkelig som masseidrett uten dette settet av regler for "skikk og bruk" som er nedfelt gjennom golfspillet i flere hundre år.

Litteratur

- Adamson, Alistair Beaton: Allan Robertson, *Golfer*. Worcesterhire 1985
- Apfelbaum, Barbara & Puett, Jim: *Golf Etiquette*. New York, 2003.
- Baigent, Michael & Leigh, Richard: *The Temple and the Lodge*, US edition
New York 1989
- Bailey, Bill: *Protocol and etiquette og golf*. Los Angeles 1994.
- Balfour, James: *Reminiscences of Golf*, Edinburgh 1884
- Browning, Robert: *A History of Golf*, London 1955
- Concannon, Dale: *The Early Days*. London 1995
- Dear, Tony: *Every Golf Question You Ever Wanted Answered*. London 2002
- Darwin, Bernhard: *Darwin on the Green*, London 1986
- Darwin, Bernhard: *Out of the rough*, London
- Geddes, Olive M.: *A Swing through Time, Golf in Scotland 1457-1743*,
Edinburgh 1992.
- Hamilton, David: *Golf – Scotlands Game*. Kilmacolm 1998
- Haultain, Arnold: *The Mystery of Golf*. Boston 1908, ny utgave, Ailsa Inc.,
1986
- Henderson, Ian T & David Stirk: *Golf in the making*, London 1976
- Henderson, Ian T & David Stirk: *Royal Blackheath Golf Club*, London 1981
- Hutchinson, Horace: *Golf*. London 1890. I serien “The Badminton Library
of Sports and Pastimes”.
- Kleppen, Halvor: *Golf, den eventyrlige sporten*. Oslo 1997.
- Longhurst, Henry: *Golf*. London 1937.
- Matthew, Sidney L.: *The Wit and Wisdom of Bobby Jones*. Chelsea 2003
- McKay, Peter (red.): *The Complete Book of Golf*. London 1997.
- Moeller, David: *Golf Games*. London 1993
- Park, Willie Jr.: *The Game of Golf*. London 1896. Ny utgave, Ailsa Inc.
2002
- Penick, Harvey: *Little Red Book*. New York 1992.
- Penick, Harvey: *And If You Play golf, You`re My friend*. New York 1993.
- Peper, George: *Golf in America*, New York 1988.
- Player, Gary: *The Golfer`s Guide to the Meaning of Life*. Rodale Inc., 2001
- Ross, John M.(red.): *Encyclopedia of Golf*. New York 1966.

Steel, David (red.): *The Shell International Encyclopedia of Golf*. New York, 1974.

Stirk, David: *Golf, History and Tradition, 1500 – 1945*. Ludlow 1998.

Stirk, David: *Golf, The History of an Obsession*. London 1987.

Wind, Herbert Warren (red.): *The Complete Golfer*. London 1954

Wind, Herbert Warren: *The Story of American Golf*. Cincinnati, 1986.

Winokur, Jon: *How to win at golf without actually playing well*. London 2002.

HiT skrift / HiT Publication

Halvor Kleppen: Etikette i golf. (HiT-skrift 3/2006). 71 s.

Arne Hjeltnes: Kartlegging av habitater til hjort i deler av 4 kommuner i Telemark. Utprøving av objektbasert klassifikasjon på Landsat 5 satellittdata. (HiT-skrift 2/2006). 35 s., 1 kart.

Arne Hjeltnes: Høyoppløselige bilder som grunnlag for overvåking av endringer i fjellvegetasjon. Skisse til nytt registreringssystem. (HiT-skrift 1/2006). 47 s.

Ole Martin Høystad: Tempo og paradoks i MENTALITETSHISTORISKE ENDRINGAR. Undset-Elias-Foucault. 40 s. (HiT-skrift 7/2005)

Ole Martin Høystad: Hjertet i hjernen. Det biologiske grunnlaget for kjenslene. 49 s. (HiT-skrift 6/2005)

Else Marie Halvorsen: Forskning gjennom skapende arbeid? 61 s. (HiT-skrift 5/2005)

Synne Kleiven: Overvåking av Prestevju rensesepark. Sluttrapport 2002-2004. 15 s., vedlegg. (HiT-skrift 4/2005)

Anne Aasmundsen, Per Isaksen og Ragnar Prestholdt: Reiselivsundersøking i Setesdal 2004. 48 s. (HiT-skrift 3/2005)

Bjørn Egeland, Norvald Fimreite and Olav Rosef: Liver element profiles of red deer with special reference to copper, and biological implications. 32 s. (HiT Publication 2/2005)

Arne Lande, Kjell Lande og Torstein Lauvdal (2005): Fiskeundersøking i 4 kalka vatn på Gråhei, Bygland kommune, Aust-Agder. 22 s. (HiT-skrift 1/2005)

Oddvar Hollup (2004): Educational policies, reforms and the role of teachers unions in Mauritius. 37 s. (HiT Publication 8/2004)

Bjørn Kristoffersen (2004): Introduksjon til databaseprogrammering med Java. 33 s. (HiT-skrift7/2004)

Inger M. Oellingrath (2004): Kosthold, kroppslig selvbilde og spiseproblemer blant ungdom i Porsgrunn. 45 s. (HiT-skrift 6/2004)

Svein Roald Moen (2004): Knud Lyne Rahbeks Dansk Læsebog og eksempelsamling til de forandrede lærde Skolers Brug. 491 s. (HiT-skrift 5/2004)

Tangen, Jan Ove, red. (2004) Kyststien – tre perspektiver. 27 s. (HiT-skrift 3/2004)

- Jan Ove Tangen** (2004): Idrettsanlegg og anleggsbrukere-tause forventninger og taus kunnskap. 59 s. (HiT-skrift 2/2004)
- Greta Hekneby** (2004): Fonologisk bevissthet og lesing. 43 s. (HiT-skrift 1/2004)
- Ingunn Fjørtoft og Tone Reiten** (2003): Barn og unges relasjoner til natur og friluftsliv. 83 s. (HiT-skrift 10/2003)
- Else Marie Halvorsen** (2003): Teachers' understanding of culture and of transference of culture. 40 s. (HiT-skrift 9/2003)
- P.G. Rathnasiri and Magnar Ottøy** (2003): Oxygen transfer and transport resistance across Silicone tubular membranes. 31 s. (HiT Publication 8/2003)
- Else Marie Halvorsen** (2003): Den estetiske dimensjonen og kunstfeltet - ulike tilnærminger. 17 s. (HiT-skrift 7/2003)
- Else Marie Halvorsen** (2003): Estetisk erfaring. En fenomenologisk tilnærming i Roman Ingardens perspektiv. 12 s. (HiT-skrift 6/2003)
- Steinar Kjosavik** (2003): Fra forming til kunst og håndverk, fagutvikling og skolepolitikk 1974-1997. 48 s. (HiT-skrift 5/2003)
- Olav Solberg, Herleik Baklid, Peter Fjågesund, red.** (2003): Tekst og tradisjon. M. B. Landstad 1802-2002. 106 s. (HiT-skrift 4/2003)
- Ella Melbye** (2003): Hovedfagsoppgaver i forming Notodden 1976-1999. Faglig innhold sett i lys av det å forme. 129 s. 1 CD-rom (HiT-skrift 3/2003)
- Olav Rosef m.fl.** (2003): Escherichia coli-bakterien som alle har –men som noen blir syke av – en oversikt. 22 s. (HiT-skrift 2/2003)
- Olav Rosef m.fl.** (2003) Forekomsten av *E.coli* O157 ("hamburgerbakterien") hos storfe i Telemark og i kjøttdeig fra Trøndelag (2003) 25 s. (HiT-skrift 1/2003)
- Roy Istad** (2002): Oppretting av polygon. 24 s. (HiT-skrift 3/2002)
- Ella Melbye, red.** (2002): Hovedfagsstudium i forming 25 år. 81 s. (HiT-skrift 2/2002)
- Olav Rosef m.fl.**(2001) : Hjorten (*Cervus elaphus atlanticus*) i Telemark. 29 s. (HiT-skrift 1/2001)
- Else Marie Halvorsen** (2000): Kulturforståelse hos lærere i Telemark anno 2000. 51 s. (HiT-skrift 4/2000)
- Norvald Fimreite, Bjarne Nenseter and Bjørn Steen** (2000) : Cadmium concentrations in limed and partly reacidified lakes in Telemark, Norway. 16 s. (HiT-skrift 3/2000)
- Tåle Bjørnvold** (2000) : Minimering av omstillingstider ved produksjon av høvellast. 65 s. (HiT-skrift 2/2000)
- Sunil R. de Silva , ed.** (2000): International Symposium. Reliable Flow of Particulate Solids III Proceedings.11.- 13. August 1999, Porsgrunn, Norway. Vol. 1-2 (HiT-skrift 1/2000)

HiTnotat /HiT Working Paper

Sidsel Beate Kløverød (2004) Tap av verdighet i møte med offentlig forvaltning. 135 s. (HiT-notat 2/2004)

Roy M. Istad (2004): Tettere studentoppfølging? Undervegsrapport fra et HiT-internt prosjekt. 15 s. (HiT-notat 1/2004)

Eli Thorbergesen m.fl. (2003): "Kunnskapens tre har røtter..." Praksisfortellinger fra barnehagen. En FOU-rapport. 42 s. (HiT-notat 5/2003)

Per Arne Åsheim , ed. (2003) : Science didactic. Challenges in a period of time with focus on learning processes and new technology. 54 s. (HiT Working Paper 4/2003)

Roald Kommedal and Rune Bakke (2003): Modeling Pseudomonas aeruginosa biofilm detachment. 29 s. (HiT Working Paper 3/2003)

Elisabeth Aase (2003): Ledelse i undervisningssykehjem. 27 s., vedlegg. (HiT-notat 2/2003)

Jan Heggenes og Knut H. Røed (2003): Genetisk undersøkelse av stamfisk av ørret fra Måna, Tinnsjø. 10 s. (HiT-notat 1/2003)

Erik Halvorsen, red. (2002): Bruk av Hypermedia og Web-basert informasjon i naturfagundervisningen. Presentasjon og kritisk analyse. 69 s. (HiT-notat 2/2002)

Harald Klempe (2002): Overvåking av grunnvannsforurensning fra Revdalen kommunale avfallsfylling, Bø i Telemark. Årsrapport 2000. 24 s. (HiT-notat 1/2002)

Jan Ove Tangen (2001): Kompetanse og kompetansebehov i norske golfklubber. 12 s. (HiT-notat 6/2001)

Øyvind Risa (2001): Evaluering av Musikk 1. 5 vektall. Desember 2000. Høgskolen i Telemark, Allmennlærerutdanninga på Notodden. 39 s. (HiT-notat 5/2001)

Harald Klempe (2001): Overvåking av grunnvannsforurensning fra Revdalen kommunale avfallsfylling, Bø i Telemark. Årsrapport 1999. 22 s. (HiT-notat 4/2001)

Harald Klempe (2001): Overvåking av grunnvannsforurensning fra Revdalen kommunale avfallsfylling, Bø i Telemark. Årsrapport 1998. 22 s. (HiT-notat 3/2001)

Sigrun Hvalvik (2001): Tolking av historisk tekst – et hermeneutisk perspektiv. Et vitenskapsteoretisk essay. 28 s. (HiT-notat 2/2001)

Sigrun Hvalvik (2001): Georg Henrik von Wright. Explanation of the human action : an analysis of von Wright's assumptions from the perspective of theory development in nursing history. 27 s. (HiT-notat 1/2001)

Arne Lande og Ralph Stålberg, red. (2000): Bruken av Hardangervidda – ressurser, potensiale, konflikter. Bø i Telemark 8.-9. april 1999. Seminarrapport. 57 s. (HiT-notat 3/2000)

Nils Per Hovland (2000): Studenter i oppdrag : ein rapport som oppsummerer utført arbeid og røynsler frå prosjektet "Nyskaping som samarbeidsprosess mellom SMB og HiT", 1998-2000. 24 s. (HiT-notat 2/2000)

Jan Heggenes (2000): Undersøkelser av gyteplasser til ørret i Tinnelvas utløp fra Tinnsjø (Tinnoset), Notodden i Telemark, 1998. 7 s. (HiT-notat 1/2000)

HiT-skrift og HiT-notat kan bestilles fra Høgskolen i Telemark, kopisenteret i Bø:
e-post: kopi-bo@hit.no
tlf. 35952834
eller på internett: <http://www.hit.no/main/content/view/full/1201>. For priser se web.

HiT Publications and HiT Working Papers can be ordered from the Copy Centre,
Telemark University College, Bø Campus:
email: kopi-bo@hit.no
tel.: +47 35952834
or via the website: <http://www.hit.no/main/content/view/full/1201>. See the website for prices